

NORGES ENESTE VETERANMAGASIN

VETERAN

UTGIS AV NORGES VETERANFORBUND FOR INTERNASJONALE OPERASJONER // APRIL 2024

TEMAUTGAVE:

Balkan

BALKANKRIGENE GJORDE INNTRYKK PÅ EN HEL VERDEN Brutaliteten, massakrene og de enorme flyktingestrømmene førte til en rekke ulike operasjoner. ➤ 6

Nr.1-2024
ISSN: 1894-1974

Utgiver: NVIO
Bygning 60, P.B. 1550 Sentrum
0015 Oslo

Redaktør: Hege Kofstad
Tlf.: 412 33 448
e-post: hege.kofstad@nvio.no
Neste nummer av Veteran (nr 2-2024)
kommer ut ca 17. juni
Deadline 20. mai

Forsidebilde:
En norsk KFOR-soldat prater med en albansk gutt under en sosialpatrolje i Obilic, Kosovo. Bildet består av over 200 mindre bilder fra Norges bidrag på Balkan. Alle bilder er fra Forsvarets mediebank.

Ettertrykk tillatt ved kildeangivelse.
Opplag: 7.500

F Fagpressen

VETERAN arbeider etter redaktørplakaten og er en del av Fagpressen. Fagpressen er en interesseorganisasjon for seriøse fagblader og tidsskrifter i Norge.

Grafisk produksjon og lay out:
Styrr.no AS
niels@styrr.no
Tlf. +47 90788422

VÅROFFENSIVEN I GORAŽDE I 72 dager måtte de jobbe fra en kjeller i Goražde, mens våroffensiven raste rundt dem. Les historien om det norske kirurgiske teamet. ➤ 10

KONTORET FOR MILITÆR INNHEMTING
Av krigen på Balkan ble det født en ny etterretningsgruppe og agentene gikk langt for å få informasjon fra sine informanter. ➤ 24

KRIGEN I KOSOVO Våren 1998 brøt det ut krig mellom albanske nasjonalister og serbiske politi og militære i Kosovo. ➤ 28

KAMPFLY PÅ BALKAN Norge medvirket med jagerfly i Operasjon Allied Force. Dette var første gang siden 2. verdenskrig at Norge deltok med kampfly i en internasjonal konflikt. ➤ 30

GENERALSEKRETÆREN

brdahl@nvio.no

Endelig klart for Balkan-jubileum!

Forsvaret har invitert til Balkan-jubileum 26. april i år. Dette arrangementet har blitt utsatt på grunn av pandemi, men endelig er vi der. Det er over 14.000 nordmenn som har tjenestegjort i de 27 forskjellige operasjonene Norge deltok i på Balkan i tidsrommet 1992-2020. Det er det området Norge har hatt militær personell til stede lengst. La oss gjøre markeringen like minne-verdig som UNIFIL-jubileet i 2018.

NVIO har tatt fram historier og skrevet om Balkan siden februar og dette nummeret av Veteran er dedikert tiden norske styrker opererte på Balkan. Med det omfanget i antall operasjoner, mennesker og internasjonale organisasjoner som opererte i det tidligere Jugoslavia er det ikke mulig å rekke over alt, men vi håper at historiene treffer og gir litt mer innsikt.

Ved oppstarten av operasjonene i 1992 ble mye av modellen for Norges tilnærming gjennom deltakelsen i UNIFIL brukt, både politisk og militært. Dette ga seg utslag i oppdrag, trening og utrustning som ikke stod i stil med virkeligheten på bakken. Etter år med erfaringer ble tilnærmingen endret, og man så at de fleste avdelinger ble satt opp etter en annen modell enn i innledende fase. Man gikk fra å hente inn enkelt-individer til å sende ut avdelinger med utspring i strukturen i Norge. Noen år ut i perioden var det også en overgang fra FN-ledede operasjoner til Nato-ledede operasjoner på de største militære operasjonene, som må sies har en positiv effekt for de som skulle løse oppdrag. Det hele ble mer robust. Man fikk andre engasjementsregler og våpenutrustningen var bedre.

Hvordan var det med veteranarbeidet i denne tiden? Det er vel ikke denne perioden som stikker av med de største seirene på dette området. Man hadde vel knapt nok startet å løpe etter toget, langt mindre kommet seg på. Å løpe etter utfordringene innen veteranarbeid har dessverre vært en gjentakelse som er gjort av norske myndigheter gjennom tidene, og de ser ut til å fortsette.

I juli 2022 sa regjeringen at de skulle utarbeide en tiltaks-plan for veteranarbeidet for de neste fire år. Planen kom i starten

av mars, og NVIO har vært sterkt delaktig i utarbeidelsen. Vi må kunne si oss passe godt fornøyd med tiltakene i planen selv om enkelte tiltak fremstår som ren saksbehandling. Forsvarsministeren oppfordret i sin lanseringstale veteranorganisasjonene til å utfordre arbeidet gjennom å lete etter gode løsninger. Det skal vi gjøre. Det vi må lete mest etter, og som jeg synes er den svake parten av planen, er at det ikke er bevilget penger til tiltakene – alt skal tas innen etatenes budsjetter. Den viktigste jobben vår med tanke på tiltaksplanen er å sikre at det avsettes midler hvert eneste år til gjennomføring av det regjeringen har satt seg som mål. Sånn sett løper vi fremdeles etter i veteranarbeidet.

Tilbake til Balkan. Jeg skal ikke si at det er en glemt epoke, men det er ikke mye fokus på det som skjedde eller har skjedd i ettertid. Det er bra at to forskere kom ut med et samleverk kalt "Krig i Europa", som oppsummerer deler av det som skjedde på alle nivå – fra det politiske og ned til soldatene på bakken. Det er nok en del som savner sine fortellinger, hendelser eller andre ting som man mener burde vært nevnt. Til deres forsvar må man si at det er en formidabel oppgave de har gjort og de ville ikke blitt ferdige hvis de skulle ha dekket alt.

På forskningssiden finner jeg en milepæl og den kom i 2001, og ble beskrevet som Balkan-syndromet. Det resulterte i en helseundersøkelse om helseplager og var mye rettet inn mot hyppigheten av kreft etter tjeneste-gjøring på Balkan. Konklusjonen på dette var at det ikke var en overrepresentasjon av krefttilfeller blant de som hadde tjenestegjort på Balkan i forhold til befolkningen for øvrig.

Til de kvinner og menn som tjenestegjorde på Balkan over de 28 årene Norge var til stede; tusen takk for deres innsats. Vi er stolte av den jobben dere har gjort på vegne av verdenssamfunnet og at dere prioriterte et politisk oppdrag foran dere selv og deres familie. Med anerkjennelse og respekt!

Bjørn Robert Dahl

En av våre største og

**Morten
Henriksen**

Forsvarets
veteraninspektør

Da forsvarssjef admiral Torolf Rein holdt sin årlige redegjørelse i Oslo Militære Samfund i november 1992, uttalte han at den siste tids internasjonale rapporter ikke hadde gitt ham et «overbevisende holdepunkt for å tro at menneskenaturen [hadde] utviklet seg til det bedre». Sommeren 1991 hadde det brutt ut krig i Slovenia og i Kroatia, og i april 1992 fulgte Bosnia etter. Krigene var svært brutale, med sjelerystende innslag av folkemord, etnisk rensning og seksuell vold.

Forsvaret ble tidlig involvert i de freds- og stabiliseringsoperasjonene FN opprettet i et forsøk på å overvåke og dempe krigshandlingene. Ved utgangen

av 1993 hadde Norge sendt militæravdelinger, eller FN-observatører, til alle av Vest-Balkans land med unntak av Albania. I Adriaterhavet seilte norske fregatter, og ut fra Italia fløy Luftforsvaret humanitære nødhjelpsforsyninger.

I begynnelsen hvilte engasjementet på de ressursmessige rammene Norge hadde forpliktet seg til gjennom den nordiske FN-beredskapsstyrken, men også på en forsvarspolitisk og fagmilitær konsensus om at invasjonsforsvar – til tross for Sovjetunionens og Warszawa-paktens oppløsning – fremdeles var Forsvarets hovedoppgave. Det betød at Forsvaret den

første tiden hovedsakelig forsøkte å delta med det Johan Jørgen Holst en gang hadde kommet til å kalle for Norges «komparative fortrinn» i innsatsområder «utenfor Natos virkeområde», nemlig militære avdelinger med et mest mulig humanitært tilsnitt.

Gradvis begynte imidlertid innretningen på de norske militære bidragene å endre seg. I løpet av høsten 1995 ble krigene i Bosnia og Kroatia avsluttet. I Bosnia sendte Nato inn 60.000 tungt væpnede soldater i håp om at det ville avskrekke partene fra å gjenoppta kampene. Norge fortsatte å stille militære støtteavdelinger som logistikk og sanitet

lengste operasjoner

I 1998 var Sarajevo preget av kamper.
Foto: Tomas Moss

det første året under Nato-kommando, men gikk fra 1997 over til i større grad å bidra med infanteriavdelinger.

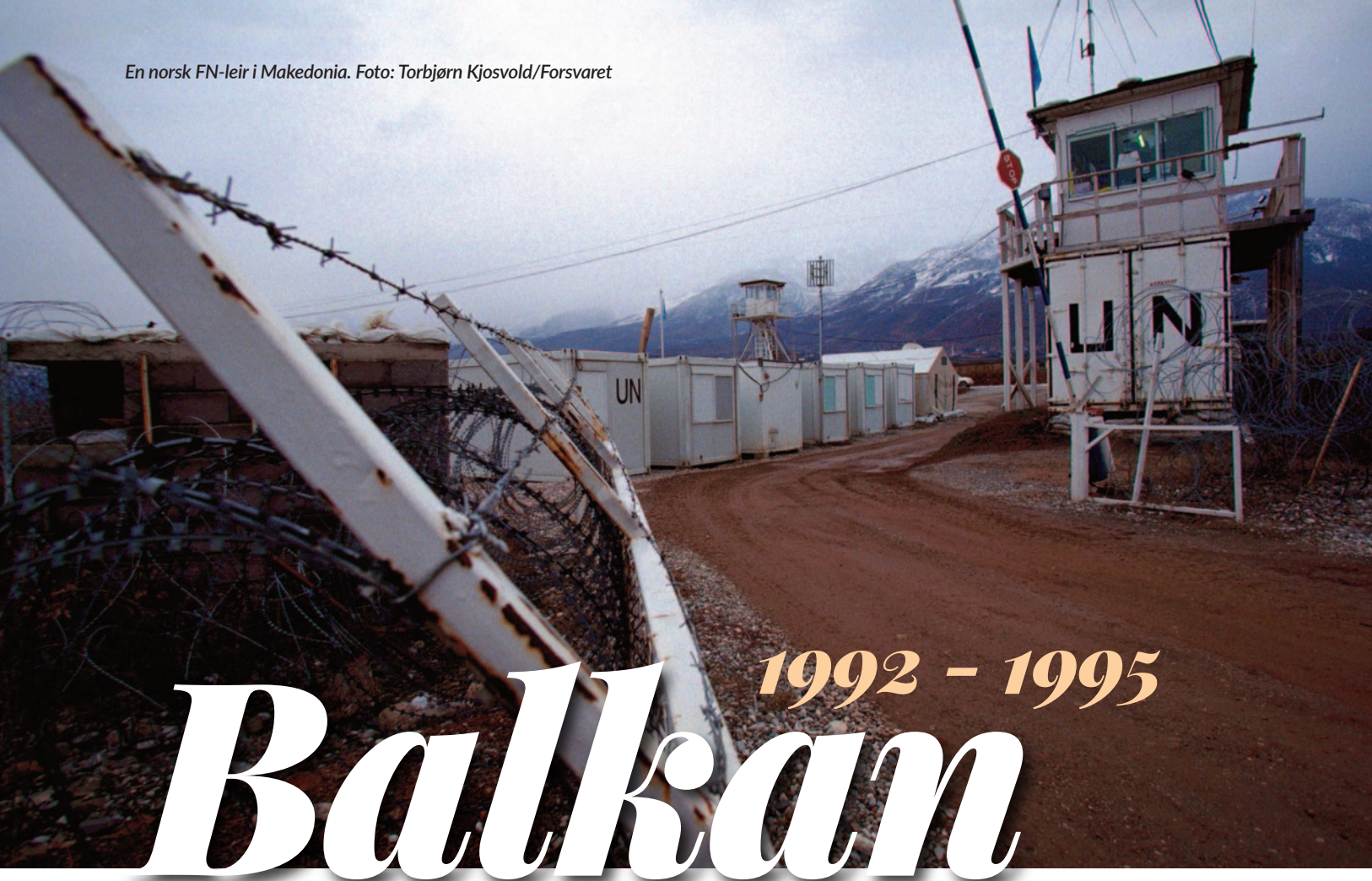
Denne pendelen fortsatte å svinge da det brøt ut full krig i Kosovo i 1998. Luftforsvarets IRF-kampflystyrke og norske etterretningskapasiteter var det som nå ble etterspurt i alliansen. Da Kumanovavtalen ble undertegnet i juni 1999 og freden på ny var sikret, ble den til da mest robuste norske hæravdelingen i internasjonale operasjoner sendt til Kosovo. Telemark bataljon brukte litt tid på

”Jeg fikk æren av å være siste nordmann i uniform på Balkan, og dermed runde av nesten tre tiår med norsk militær innsats i regionen.

oppsetningsperioden, men deployerte i oktober 1999. De neste seks årene fortsatte Norge å sende kampavdelinger, helikopterdetasjementer, spesialstyrker og etterretningsavdelinger til Kosovo. I 2005 ble den siste større norske avdelingen trukket tilbake fra Kosovo, men Norge fortsatte å sende stabsoffiserer, og annet militært personell, på kortere oppdrag, både i Bosnia og Kosovo helt frem til utgangen av 2020.

Jeg fikk æren av å være siste nordmann i uniform på Balkan, og dermed runde av nesten tre tiår med norsk militær innsats i regionen. Det var med blandede følelser jeg så det norske flagget bli firet i flaggborgen utenfor hovedkvarteret i Camp Butmir utenfor Sarajevo 14. desember 2020. Mye arbeid gjenstår dersom regionen som helhet skal kunne integreres i den vestlige sikkerhetsstrukturen. Jeg hadde da tjenestegjort to og et halvt år som Deputy Commander og Chief Nato-advisory team i Sarajevo. Mye har skjedd i regionen i løpet av disse tre tiårene, og de syv selvstendige statene som

tidligere utgjorde Jugoslavia (Slovenia, Kroatia, Bosnia-Herzegovina, Serbia, Montenegro, Kosovo og Nord-Makedonia) har i varierende grad utviklet og integrert seg mot EU og Nato. Det er fortsatt militær tilstedeværelse fra EU og Nato i Kosovo og Bosnia, og mange av de underliggende faktorene som utløste krigene i regionen på 90-tallet er fortsatt til stede rett under overflaten. Balkan er en interessant og frustrerende region, og man reiser ikke uberørt hjem etter å ha gjort tjeneste der. Til sammen har mer enn 12 500 norske kvinner og menn tjenestegjort på Balkan fra 1991 til 2020. Det gjør dette til én av de største og mest langvarige oppdragene det norske forsvaret har stått i. Forsvaret ønsker derfor å anerkjenne innsatsen det norske personellet har gjort i regionen. 26. april i år inviterer Forsvaret derfor alle Balkan-veteraner til en stor jubileumsmarkering i tilknytning til Norsk Militær Tattoo på Akershus festning. Velkommen og takk for innsatsen!

1992 - 1995

Balkan

Balkankrigene gjorde inntrykk på en hel verden. Brutaliteten, massakrene og de enorme flyktningestrømmene førte til en rekke ulike fredsoperasjoner. De førte til de største fredsoperasjonene verden til da hadde sett. Rundt 14 000 norske soldater deltok i nærmere 30 ulike operasjoner. Mislykkede forsøk på å få til fredsavtaler, og FN-styrker som verken var utstyrt eller hadde mandat til å gjøre slutt på krigene, gjorde at det internasjonale samfunnet måtte tenke nytt.

I 1990 hadde grunnleggeren av den sosialistiske føderative republikken Jugoslavia, Josip Broz Tito, vært død i nesten ti år. Uten en samlende figur, og med nasjonalistiske bevegelser på fremmarsj i flere av forbundsstatens delrepublikker, gikk det jugoslaviske kommunistpartiet i oppløsning i januar det året, sier historiker i Forsvarets veteran-tjeneste, Martin Lau Slåtten. Deretter fulgte uavhengighets-erklæringene. Først ut var Slovenia og Kroatia i juni 1991, og kort tid etter Bosnia-Hercegovina i mars 1992. – Deklarasjonene ble etterfulgt av krig da den serbisk-

dominerte jugoslaviske folkehæren (JNA) gikk til angrep mot alle de tre nyerklærte statene. I Slovenia førte det lokale territorialforsvaret sommeren 1991 en heroisk forsvarskamp mot tungt mekaniserte JNA-styrker, og en fredsslutning ble fremforhandlet etter ti dager med krig. I Kroatia brøt det ut full krig noe senere i 1991, og i Bosnia brøt den for fullt ut i april 1992. Felles for de to sistnevnte krigsteatrene var at JNA på et tidlig tidspunkt tilsynelatende trakk seg ut. Det som skjedde, var at JNA, samtidig som de trakk seg ut overrakte sine store lagre av våpen og

ammunisjon til etnisk-serbiske grupper. Dette gjorde at krigene med styrke kunne fortsette i mange år til, sier Slåtten. Norge var en av de aller første nasjonene som sendte styrker til FNs fredsoperasjoner i Kroatia og Bosnia. Forsvaret deployerte også FN-styrker til dagens Nord-Makedonia og FN-observatører til omtrent alle andre hjørner av det tidligere Jugoslavia. Frem til 1997 deltok Norge i FN- og Nato-operasjonene på Balkan fortrinnsvis med militære støtteavdelinger. – Dette kan nok sees som et uttrykk for en norsk strategisk kultur hvor man var vant med å

tenke på militærmakten som et instrument for å forsvare norsk territorium, men uvant med idéen om at også kampavdelinger kan bidra til å skape fred om de rette forutsetningene er til stede. Her skilte vi oss tydelig ut fra våre naboland Sverige og Danmark, som allerede tidlig på 1990-tallet sendte kampavdelinger til Balkan, sier Slåtten. For de norske soldatene kunne det å være en lett bevæpnet avdeling underlagt vage eller uvirksomme FN-mandater for tone seg illusorisk i møte med lokal militans og bandittgjenger, mener Slåtten. – En lege i det norske sanitetskompaniet satte ord på maktesløsheten han som FN-offiser hadde opplevd etter å ha blitt holdt lenge tilbake på en militærkontrollert veikontrollpost i Bosnia – «det er jo som om Kaptein Krok skulle stoppet et hangarskip» skrev han senere. Det var nok en følelse av avmakt, men også frykt og ubehag, som mange av hans medsoldater også fikk kjenne på.

UNPROFOR

UN Protection Force (UNPROFOR) ble Norges første operasjon på Balkan. Fra februar 1992 gjaldt UNPROFORs mandat kun for Kroatia, og var relatert til fredsforhandlinger, serbisk tilbaketrekning og opprettelse av sikre soner. Etter hvert som konflikten i Bosnia-Hercegovina forverret seg ble mandatet utvidet flere ganger. Norge bidro med flere typer styrker i UNPROFOR. I mars 1992 hadde det norske transportkontrollelementet (NORMOVCON) i oppgave å holde oversikt over og kontrollere all transport av FN-styrkens materiell og personell. Den bestod av ca. 100 soldater som ble fordelt på de tre hovedstedene Beograd, Zagreb og Sarajevo. De som ble stasjonert i Sarajevo, havnet midt i konflikten

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

1992–1995 UN Protection Force (UNPROFOR)

Bosnia-Hercegovina, Kroatia, Nord-Makedonia, Serbia og Montenegro (tidl. Jugoslavia)

Norsk personell: 2800

Type: FN

Fra februar 1992 gjaldt UNPROFORs mandat kun for Kroatia, og var relatert til fredsforhandlinger, serbisk tilbaketrekning og opprettelse av sikre soner. Etter hvert som konflikten i Bosnia-Hercegovina forverret seg ble mandatet utvidet flere ganger. Fra 5. juni 1992 skulle styrkene beskytte flyplassen i Sarajevo og sørge for at nødhjelp trygt kunne fraktes til flyplassen og videre inn til byen. 14. september 1992 ble dette utvidet til også å gjelde nødhjelpskonvoier gjennom Bosnia. I løpet av våren 1993 opprettet man også sikre soner. Disse omfattet Srebrenica, Bihac, Sarajevo, Gorazde, Zepa og Tuzla. Målet var å beskytte sivilbefolkningen mot overgrep. UNPROFOR skulle også etter hvert overvåke det militære flyforbudet over Bosnia. Flere serbiske jagerfly ble skutt ned i denne delen av operasjonen. I 1993 ble styrker fra UNPROFOR også sendt til Nord-Makedonia etter anmodning fra landets president. Det spesielle i dette tilfellet var at det ikke hadde funnet sted stridigheter i landet. Oppgavene var å følge med på utviklingen langs grensen til Serbia og rapportere om forhold som kunne være en trussel mot landet.

Den 31. mars 1995 ble UNPROFOR omor

Forsvarsminister Jørgen Kosmo på besøk hos norske UNPROFOR-soldater i Makedonia.

ganisert. I Kroatia opprettet man «UN Confidence Restoration Operation (UNCRO)». I Bosnia brukte man frem til desember 1995, fremdeles betegnelsen UNPROFOR, da operasjonen i kjølvannet av Dayton-avtalen ble videreført i den Nato-ledede operasjonen «Implementation Force», bedre kjent som IFOR. De norske styrkene som beskrevet nedenfor, fortsatte sin tilstedeværelse på Balkan også etter mars 1995, og bidro i alle disse operasjonene. ➔

Op-37 makedonia. Foto: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret

☒ som raskt brøt ut i Bosnia våren 1992. Omtrent samtidig kom de første norske militær-observatørene på plass. (Se flere detaljer i sidesaken om UNPROFOR). I løpet av sommeren 1993 ble det besluttet å øke det norske bidraget i Bosnia med en helikoptervering. Vingen, kalt Norair, holdt til på «Blue Factory» i Tuzla nord i Bosnia. Navnet «Blue Factory» kom av fargen på en av bygningene i leiren. Oppgavene bestod av såkalte ambulanseoppdrag, evakuering av

FN-personell og diverse transportoppdrag. Senhøsten 1993 bestemte Norge seg for å bidra med et sanitetskompani, Normedcoy, som skulle ha hovedkvarter sammen med det norske helikopterbidraget i Tuzla. Kompaniet bestod blant annet av et feltsykehus med en sykehus-tropp i basen «Blue Factory», en administrasjonstropp, en stab og en sanitetstropp. I 1994 fikk et av lagene i sanitetstroppen i oppgave å evakuere sivile fra den beleirede byen Goražde. Norske

sanitetssoldater bisto i evakueringen av nesten 300 syke og sårede, og innsatsen ble senere omtalt som en «heltedåd uten sidestykke». Fenrik Kåre Brændeland ble tildelt Krigskorset med sverd for sin rolle i operasjonen.

NORDMENNENE I GORAŽDE

Tretten måneder etter evakueringsaksjonen var Norge i mai 1995 fremdeles til stede i Goražde med et sanitetselement bestående av elleve personer. – Den massive beskytningen som startet den 25. mai 1995, kom i en periode hvor FNs forhold til både de bosniske serberne, men også de bosnjakiske muslimene, ble stadig mer anstrengt. Samme dag som beskytningen startet, hadde Nato-fly bombet et ammunisjonsdepot i nærheten av den bosnisk-serbiske «hovedstaden» Pale. Dette var første gang Nato gjennomførte slike bombetokt uten at de var et direkte svar på et forutgående angrep mot FN-styrker eller FN-beskyttede områder. De bosniske-serberne svarte med å beskytte seks såkalte «sikre områder». Goražde var en av disse. I Tuzla, lenger nord i Bosnia, drepte en bosnisk-serbisk

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

Kolonnekjøring i Bosnia. Foto: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret

artillerigranat 71 mennesker da den denne dagen slo ned midt i byens kafédistrikt. I dagene etter dette ble 350 FN-soldater og observatører tatt som gisler i Bosnia. Dette inkluderte også nordmenn, sier Martin Lau Slåtten.

Nordmennene i Goražde levde under svært vanskelig gjennom hele juni 1995, og ble ikke evakuert ut av enklaven før 2. juli.

Fakta

Martin Lau Slåtten er historiker i Forsvarets veteran tjeneste. Sammen med førsteamanuensis ved Seksjon for militærstrategi

og fellesoperasjoner ved Stabsskolen, Håkon Lunde Saxi, har Slåtten skrevet boken «Krig i Europa: Forsvaret på Balkan, 1992–2005», som kom ut i 2022. Dette er den første samlede, forskningsbaserte fremstillingen av Forsvarets engasjement på Balkan, fra tiden som fredsbevarere i FNs tjeneste til krig under Natos ledelse.

Norges bidrag:

Norge bidro med flere typer styrker i UNPROFOR. I mars 1992 hadde det norske transportkontrollelementet (NORMOVCON) i oppgave å holde oversikt over og kontrollere all transport av FN-styrkens materiell og personell. Den bestod av ca. 100 soldater som ble fordelt på de tre hovedstedene Beograd, Zagreb og Sarajevo. De som ble stasjonert i Sarajevo, havnet midt i konflikten som raskt brøt ut i Bosnia våren 1992. Transportkontrollelementet ble videreført i Nato-operasjonene som fulgte etter 1995.

Omtrent samtidig kom de første norske militærobservatørene på plass. I løpet av årene 1992-1995 tjenestegjorde rundt 100 observatører i Kroatia, Bosnia, Serbia og Makedonia. Oppgavene var mangfoldige og bestod blant annet av grensekontroll i Bosnia og Nord-Makedonia, overvåkning av sikre soner og observasjon av våpenhvileavtaler.

I april 1992 fikk de norske styrkene selskap av en ambulansenhet (NORAMBUNIT) på i underkant av 60 soldater med hovedkvarter i Zagreb. Personellet utførte sine oppgaver langs den kroatisk-serbiske grensen, og blant annet i Sarajevo under kampene samme vår. Ambulansenheten var en midlertidig ordning som var ment å ha evakueringsansvaret i UNPROFOR frem til Storbritannia var i stand til å ta over denne oppgaven i midten av juni 1992.

I slutten av oktober samme år, etter en forespørsel fra FN, valgte Norge å

stille med en ingeniørtropp i Bosnia (NORENGPLT). Oppgavene bestod i blant annet minerydding, kolonnekjøring, vakthold og å sette i stand skadede bygninger. Bidraget var plassert i Kiseljak frem til det ble avsluttet etter tre kontingenter i april 1994.

I løpet av sommeren 1993 ble det besluttet å øke det norske bidraget i Bosnia med en helikoptertving. Vingen, kalt Norair, holdt til på «Blue Factory» i Tuzla nord i Bosnia. Navnet «Blue Factory» kom av fargen på en av bygningene i leiren. Oppgavene bestod av såkalte ambulanseoppdrag, evakuering av FN-personell og diverse transportoppdrag. Senhøsten 1993 bestemte Norge seg for å bidra med et sanitetskompani, (NORMOVCON), som skulle ha hovedkvarter sammen med det norske helikopterbidraget i Tuzla. Kompaniet bestod blant annet av et feltsykehus med en sykehus-tropp i basen «Blue Factory», en administrasjonstropp, en stab og en sanitetstropp. I 1994 fikk et av lagene i sanitetstroppen, ledet av fenrik Kåre Brændeland, i oppgave å evakuere sivile fra den beleirede byen Gorazde. Evakueringen ble senere omtalt som en «heltedåd uten side-stykke», og Brændeland ble tildelt Krigskorset med sverd for sin rolle i operasjonen. I juli 1995 tok også det norske feltsykehuset imot flyktninger som hadde flyktet fra Srebrenica. Etter at FNs sikkerhetsråd fornyet UNPROFORs mandat den 31. mars 1994, fikk Norge en forespørsel fra FN om å bidra med en logistikkbataljon. Etter behandling i Stortinget i juni, var Logistikkbataljonen (NORLOGBN) på plass i Tuzla i august. Bataljonens hovedoppgaver ➔

– They rose to the challenge, and did not fail

I skogen utenfor Gorazde.

En norsk kirurgisk enhet på elleve personer støttet The Royal Welch Fusiliers første bataljon i Gorazde under våroffensiven i 1995. De er en del av den britiske FN-styrken på 500 soldater som har ansvaret for at serberne holder seg til avtalen om ikke å angripe den lille bosnisk-muslimske byen. Britiske Jonathon Riley er styrkesjef, og skal senere innstille det norske kirurgteamet til Forsvarets innsatsmedalje for edel dåd. Tildelingen av medaljen, en av landets høyeste stridsdekorasjoner, skjer på Akerhus festning 8. mai 2017 av daværende forsvarssjef Haakon Bruun-Hanssen. Dette er historien til Grete Olssen, en del av NORLOGBN i UNPROFOR.

TEKST: SIRI JØRGENSEN FOTO: PRIVAT

Ifamilieråd med mann og to tenåringsbarn ble det enighet om at mor kunne reise i utenlandstjeneste, og som sykepleier tok jeg forberedende officerskurs og søkte jobb i Libanon. Jeg fikk tilbakemelding om at det var større behov for meg, med min bakgrunn som operasjons sykepleier, på det norske feltsykehuset like utenfor Tuzla by i Bosnia-Herzegovina, sier Grete. Hun ankommer Tuzla en iskald og mørk vinternatt 6. januar 1995 sammen med en håndfull leger og sykepleiere. – Vi ble godt mottatt, fikk varm mat, og en omvisning til shelter, rømningsveier og møteplass ved alarm. Vi tenkte at det var sikkert nødvendig,

vi hørte jo skudd hele tiden, men «de er ikke så nære» sa de som hadde vært der en stund.

KIRURGISK ENHET

Det ble opprettet en ordning med Universitetssykehuset i Tuzla, hvor kirurgene fra sykehuset opererte pasienter og de norske sykepleierne bisto.

– Når vi fikk inn store skader fikk vi hjelp av de samme legene. De var fremragende skadekirurger og uunnværlig ved alvorlige ulykker med flere skadede.

Vi hadde også en kirurgisk enhet i Gorazde som besto av en kirurg, en anestesisykepleier, en sykepleier, en operasjons-

sykepleier, fire sanitetsoldater, en fenrik som lagfører og mannskap på kjøretøyet, SISU. Til sammen elleve personer. Oppgaven var å støtte de britiske styrkene. Kontainere med Hesco-bastioner rundt var satt opp som operasjonsstue og pasientrom, samt forlegning for oss. Oppholdsrom var et stort telt med benker av pallekasser med ulltepper oppå, bord pluss benk til tørrmat, vedovn, og i kroken, en stabel med tørr ved. Enkelt og sosialt. Middag spiste vi hos britene, og det var skikkelig mat. Frokost valgte vi å spise i teltet da det var det tidspunkt på dagen vi alle var samlet, i tilknytning til morgenbriefen, sier hun. I slutten av april starter Gretes andre opphold i Goražde.

VÅROFFENSIVEN KOMMER

Normalt sett varer oppholdet til tre uker. – Vår offensiven pleide å komme i april/mai, så vi var veldig spente på hvordan dette oppholdet ville bli. Utover i mai ble alt veldig stille, rolig og rart, og vi skjønnte at noe nærmet seg, sier Grete.

25. mai smeller det. – Jeg hadde ansvaret for pasientene den kvelden, da vi hørte hvinende lyder utenfor operasjonsstuen. Den britiske legen var på kveldsvisitt da det første granatnedslaget kom. Han så ut hvor grus og stein sprutet gjennom leiren, og ropte «incoming», før han forsvant. Der sto jeg alene med pasientene, og beordret de på med sko, samt å ta med klær og våpen. De kom seg på beina, for vi måtte komme oss i shelter umiddelbart. For britenes del var det en pansret feltvogn, Saxon, og vi hadde vår SISU. Alle løp til sitt shelter mens jeg ble igjen alene med pasientene, for vi brukte litt lenger tid med å komme oss ut. Vi ble sittende i shelter til nærmere midnatt. Vi prøvde oss på en debrief i teltet, men ble avbrutt etter få minutter da granatregnet

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

ble håndtert av trenkompaniet, som blant annet stod for transport av forsyninger. I tillegg hadde man et sanitetskompani, en maskiningenørtrupp, et stabskompani, og en bataljonsstab. I forbindelse med situasjonen i Nord-Makedonia, bidro norske styrker med et kompani i en nordisk bataljon (Nordbat) fra februar 1993. Oppdraget gikk ut på å observere og rapportere aktivitet innenfor bataljonens ansvarsområde. Dette ble utført med observasjonsposter og patruljer. Denne styrken ble senere videreført som en egen operasjon kalt «UN Preventive Deployment Force (UNPREDEP)» i 1995. Fem soldater omkom under tjenesten i UNPROFOR.

1992–1993 Operation Sky Monitor

Bosnia-Hercegovina

Type: Nato

Mandatet for Operation Sky Monitor ble fastsatt da FNs sikkerhetsråd vedtok resolusjon 781 den 9. oktober 1992. Resolusjonen opprettet en militær flyforbudssone over Bosnia-Hercegovina, med unntak av flyvninger gjennomført av eller til støtte for UNPROFOR samt humanitær hjelp.

Nato støttet resolusjonen ved å bidra med flyovervåkning med AWACS-fly som allerede befant seg i regionen i forbindelse med andre operasjoner. Nato registrerte et stort antall brudd på flyforbudet, noe som førte til at Sikkerhetsrådet vedtok resolusjon 816 den 31. mars 1993. Sky Monitor ble dermed avsluttet og videreført i Operation Deny Flight som fikk mandat til å gripe direkte inn mot brudd på flyforbudet.

Norges bidrag

Norge bidro med personell til AWACS-flyene.

1992 Operation Maritime Monitor

Serbia og Montenegro (tidl. Jugoslavia)

Type: Nato

Natos Operation Maritime Monitor ble innledet 16. juli 1992 som alliansens bidrag til å opprettholde sanksjoner mot de stridende partene. Sanksjonene ble vedtatt av FNs sikkerhetsråd gjennom resolusjon 713 (1991) og 757 (1992). Operasjonen ble dermed Natos første bidrag i konflikten på Balkan. Operasjonen ble gjennomført med patruljevirkosomhet utenfor kysten av Montenegro, hvor skipstrafikken ble overvåket, både ved hjelp av marinefartøy og AWACS-fly. Operasjonen ble avsluttet 22. november og videreført i Operation Maritime Guard.

Norges bidrag

Sjøforsvaret bidro med fregatten KNM Bergen i Operation Maritime Monitor.

1993, 1994, 1995 Operation Sharp Guard

Bosnia-Hercegovina

Type: Nato, VEU

Operation Sharp Guard ble gjennomført i fellesskap mellom Nato og Den vest-europeiske union (VEU) – en forsvarsallianse og sikkerhetspolitisk samarbeidsordning. Operasjonen startet 14. juni 1993 og tok over for Natos Operation Maritime Guard og VEUs Operation Sharp Fence.

Operasjonen hadde mandat fra en rekke resolusjoner i FNs sikkerhetsråd, og

Operation Maritime Monitor, 1992.

På handletur.

Inngangspartiet på Blue Factory.

☒ startet igjen. Denne gangen ble vi i SISU-en en hel natt. Dagen etter fikk vi oss litt mat og drikke. Det var veldig varmt i SISU-en og solen stekte, men en britisk offiser sa at vi måtte bli der hele dagen. Vi skulle få ny oppdatering kl. 19 den kvelden.

Grete gjør et kort notat i dagboken:
«Torsdag 25. mai kl 20:00: De første gratene hylende over hodet på oss, med nedslag rett utenfor leiren. Granatregn i 3,5 time. Prøvde med rask debrief, men etter 30 min fortsatte granatnedslagene. Shelter hele natten = 11 personer i en SISU.»

– Vi var redde; vi visste ikke hva som ville skje. Vi hørte at det smalt hele tiden, og vi kunne ikke bevege oss noen steder, sier Grete.

EVAKUERING TIL SKOGS

På kvelden 26. mai kommer den britiske sjefen og sier at leiren har fått advarsel fra de krigførende partene om at den er et mål de vil ødelegge i nær framtid. – Vi måtte evakuere. Evakueringen skulle starte til fots kl 00.30, og vi måtte ta med oss mat og drikke for tre døgn. Vi fikk ikke gå ut av SISU-en eller pakke, før en time før evakueringen skulle starte. Ved avmarsj er det stummende mørkt og helt stille. På vei til oppstilling synes kun glødende sigaretter i mørket.

De fastboende lurer på hva som var i ferd med å skje. Hvordan vil det bli når FN-

personellet forlater leiren? – Det hersket en veldig spesiell stemning under evakueringen, der vi forflyttet oss etter beste evne langs en kjerrevei ut av Goražde. Etter flere timers marsj gjennom natten, kom vi utpå morgenkysten til et sted i skogen hvor vi slo leir. Dette var flere kilometer utenfor Goražde. Det hersket lyd- og lysdisiplin. Alle måtte holde seg lavt i lendet, men vi fikk lov å legge oss og sove. Vi lå på bakken. Noen hadde liggeunderlag, andre ikke. Det var rått og guffent. Vi sov kanskje et par timer, spiste litt av medbragte stridsrasjoner, samtidig som vi hørte drønnene fra Goražde. Ingen fikk røyke. Utover dagen i skogen fikk vi verken bevege oss, stå eller gå oppreist. På ettermiddagen kom den britiske sjefen og sa at deler av det kirurgiske teamet måtte tilbake til Goražde og gjenopprette operasjonsstua.

TILBAKE I GORAŽDE

Seks nordmenn blir plukket ut for å reise tilbake, blant annet Grete. De resterende fem blir igjen i skogen. Her skal de bli værende i nesten to uker.

– Tilbake i Goražde måtte vi igjen søke tilflukt i SISU-en, forteller Grete. Det er full krig i hele byen. Så fort noen beveget seg utenfor dekning ble de skutt etter av de omkringliggende partene. Det lå stridende parter på åskammene rundt, som siktet og skjøt på oss med en gang vi rørte oss. Goražde ligger nede i ei gryte ved elven Drina, som renner gjennom byen.

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

SISU i vinterlige omgivelser, på smale veier.

SISU-en skal benyttes som midlertidig operasjonsstue for inntil ti operasjoner og må flyttes ut av leiren til tryggere områder. Å få start på SISU-en var heller ikke lett, men hektiske minutter med feilsøking og utbedring fikser saken.

Kirurgen er i møter hele ettermiddagen for å finne et trygt sted hvor den egentlige operasjonsstuen kan gjenopprettes. Utpå kvelden blir det bestemt at kjelleren under et hotell i byen egner seg. Britiske enheter har også tilholdssted i dette bygget. – Kjelleren var fuktig, mørk og skitten, men det tryggeste stedet som var å finne. Vi flyttet inn og vasket kjelleren med kaldt vann og grønnsåpe. Dette ble operasjonsstue og pasientrom, peisestua ble vårt sove- og oppholdsrom. Peisen kunne ikke fyres i, men en liten vedovn ble brukt for å få varme i rommet. Med stearinlys ble det brukbart, og så hadde vi kaffe, sier hun.

FULL BESKYTNING

Sjåfør på SISU-en blir en sanitetsassistent, hun har nemlig kjørt SISU en gang tidligere. – Hun var dyktig, uredd og godt kjent med veien hun måtte kjøre ➡

Norsk SISU i Makedoniuua.

hadde to hovedoppgaver: Å hindre all uautorisert skipstrafikk til Serbia og Montenegro, og å stoppe all våpentransport til krigførende land i konflikten. Dette ble gjennomført ved hjelp av overvåkning og inspeksjon av fartøy, både ved hjelp av marinesfartøy og fly. Operasjonen ble avsluttet 1. oktober 1996 etter at FNs sikkerhetsråd opphevet sanksjonene mot Serbia og Montenegro.

Norges bidrag

Norge bidro med to fregatter til Operation Sharp Guard. KNM Trondheim fra 12. august til 29. november 1993. KNM Narvik deltok i to perioder, først i perioden 18. januar til 17. mai 1994, deretter 7. februar til 24. mai 1995. Forsvaret mistet en soldat i operasjonen. Thomas Syversen døde i oktober 1993 mens han tjenestegjorde på KNM Trondheim.

**1993-1995
Operation Deny Flight**

Bosnia-Hercegovina

Type: Nato

Natos Operation Deny Flight tok over etter Operation Sky Monitor som støtte for UNPROFOR. Grunnen var at et stort antall brudd på flyforbudssonen over Bosnia-Hercegovina overbeviste FNs sikkerhetsråd om at det var et behov for ytterligere tiltak. Gjennom resolusjon

816 den 31. mars 1993 fikk den nye operasjonen rett til å gripe direkte inn mot brudd på flyforbudet. Med mandat til å bruke alle nødvendige midler besluttet Nato å opprette Operation Deny Flight 12. april 1993. I tillegg til videre overvåkning av bosnisk luftrom skulle operasjonen gi styrkene på bakken støtte, og, etter forespørsel og godkjenning av FN, angripe mål som truet FNs sikre soner. Først i februar 1994 oppstod den første alvorlige konfrontasjonen da fire bosnisk-serbiske fly ble skutt ned av Nato. Dette var første gang alliansen var i kamp siden opprettelsen i 1949. I desember 1995 bestemte Nato seg for å avslutte operasjonen etter vedtak fra FNs sikkerhetsråd, og overførte styrkene til IFOR.

Norges bidrag

Norge bidro til mannskaper til Natos overvåkningsfly, AWACS.

**1995-1999
UN Preventive Deployment Force (UNPREDEP)**

Nord-Makedonia

Norsk personell: 350

Type: Nato

UNPREDEP ble opprettet i forbindelse med termineringen av UNPROFOR i Nord-Makedonia i mars 1995. ➡

Grete i dag.
Foto: Siri
Jørgensen

☞ om natten, uten lys. En natt hun var ute og kjørte ble hun brått usikker på hvor de var. Hun slo på stridslys et øyeblikk, men det var nok til at en av partene satte i gang full beskytning med håndvåpen. Det hørtes ut som en sekk erter ble tømte over SISU-en. Men, SISU-en er jo pansret, så det gikk bra. – Fenriken, sjåføren og en sanitetssoldat dro til den opprinnelige operasjonsstua for å hente utstyr hver natt. De var utrolig flinke til å få med de riktige tingene. Vi hadde trent mye på det i den rolige tiden før 25. april, og hadde god kontroll på utstyret vårt og visste hvor alt sto. Det var en kjempejobb disse unge soldatene gjorde, sier Grete.

I KJELLEREN

Vel tilbake i kjelleren på hotellet, må alt bæres inn fra SISU-en. Hver natts ankomst av materiell er kjærkommen, men mange netter kommer de seg ikke av gårde – det er for mye artilleribeskytning. – Vi ble gode på nødløsninger, bruk av lommelykt og andre

improviserte løsninger. Alt ble «godt nok», sier hun.

Det er ingen store ulykker denne våroffensiven, men kirurgteamet er på vakt 24/7 under hele oppholdet, som da de endelig blir avløst har vart i 75 døgn.

– Vi hadde ingen kontakt med familie i Norge. Kontakten med leiren i Tuzla var svært vanskelig, så vi var veldig engstelig for hvor lenge dette ville vare. Hvordan ble det jobbet for å få oss uskadet ut fra krigen? spør Grete.

– Men jobben vår var viktig, vi var sikkerheten for alle FN-soldatene rundt omkring på ulike stasjoner og utposter. Samtidig minket matlagene, men hun som lagde maten var et unikum og fikk mye ut av lite. En dag kom det noen barn med litt markjordbær til oss og vips så hadde hun fikset dessert. Til tider ble middagsrasjonene små, en fiskepinne og ei skje potetmos til middag. Så ja, vi gikk ned noen kilo.

Perioden er preget av konstant redsel.

Granatnedslag i hotellbygget får murpussen til å rase av veggene, bygget til å riste og håret til å reise seg på hodet. Gatebildet var preget av maltraktete kropper og forferdelige lidelser så langt øyet kunne se.

– Ja, vi var redde, sier Grete.

30. mai blir en FN-observasjonspost med britiske soldater tatt av serberne. Mange av soldatene kommer seg unna i siste liten, men 34 briter og syv ukrainere blir tatt som gissel. Rykter om grusomheter og henrettelser, blant annet av FN-personell, florerer, men pålitelig informasjon er det lite av.

BODDE I SISU-EN

Resten av den kirurgiske enheten som på dette tidspunktet fortsatt er igjen ute i skogen vet ennå ikke hvordan det har gått med dem som dro tilbake til Goražde, og visa versa.

Grete gjør et notat i dagboken:

«Fredag 2. juni: Kraftig shelling dag og natt. Mange døde. Ingen SISU i dag heller.»

– Vi hadde lite strøm og måtte være sparsomme med bruken. Vi hadde et aggregat, men det ble stjålet, noen trengte det vel mer enn oss. Vi hadde ingen alvorlige skader på operasjonsstua, vi sov brukbart og hadde det greit nok. Vi trøstet hverandre og pratet mye om all elendigheten vi opplevde.

Aldersforskjellen på oss viste seg å være gunstig. Noen var 50+ og de yngste i starten på 20-årene. En av sanitetssoldatene var ute i sin trettende kontingent og var gull verdt med all sin erfaring. Vi var flinke til å prate sammen og debriefe hverandre. For jentene på SISU-en var det imidlertid tøft. De levde og bodde i SISU-en. De hadde ingen andre steder å dra eller oppholde seg. Vi kunne i hvert fall snike oss bort til den andre delen av hotellet og fikk mat hos britene, minnes Grete.

*Utdrag fra kontingentboken:
«Lokalitetene var uhyggelige,
primitive, mugne og mørke.
Operasjonsstuen ville kunne ta
nattesøvnen fra enhver hygiene-
sykepleier»*

TØFF TID

I elleve dager driver de fire nordmennene operasjonsstua i kjelleren på hotellet før resten av det norske fra teamet kommer ned fra skogen. – Den tiden var vanskelig. Vi var innesperret og kunne ikke bevege oss utendørs. Noen syntes det ble en påkjenning og veldig tøft i den mørke kjelleren. Men, vi hadde veldig god støtte og hjelp fra britene når vi trengte det. Vi fikk gå opp til dem på dagtid hvis det var lite granatnedslag. Der var det rom med vinduer, som det selvfølgelig var sandsekker foran, men dog en stripe øverst på vinduet hvor vi kunne se blå himmel og litt sollys! Oppe hos britene kunne vi også se TV, selv om det var nyheter og informasjon kontrollert av de krigførende partenes myndigheter som vinklet sannhetsgehalten i innholdet. Natur og dyreprogram med bosnisk tale, nyheter fra BBC eller lokale stasjoner... Dette var en kjærkommen variasjon fra den ellers så dystre hverdagen. Innimellom fikk vi pratet litt med andre eller spilt kort. Peisestua ➡

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

FN-styrkene ble opprinnelig satt inn i landet i februar 1993, etter anmodning fra lokale myndigheter. Hensikten var å unngå at det brøt ut konflikt eller krigshandlinger.

FN-styrkene skulle holde øye med og rapportere alle hendelser, og hindre sammenstøt, i grenseområdene mellom Nord-Makedonia og det tidligere Jugoslavia. På denne måten skulle man hindre at situasjonen kom ut av kontroll og kunne true fred og stabilitet i Nord-Makedonia.

UNPREDEP, og dermed også Norges bidrag, ble avsluttet 1. mars 1999 ettersom mandatet ikke ble forlenget i FNs sikkerhetsråd. Avgjørelsen ble møtt med bekymring blant flere land, blant annet USA og Nord-Makedonia selv, siden man fryktet at den ustabile situasjonen i Kosovo skulle spre seg til landet.

Norges bidrag

Det norske kompaniet, som var en del av UNPROFOR-styrken, fortsatte sitt bidrag som en del av UNPREDEP. Kompaniets hovedoppgave var å observere og rapportere aktivitet innenfor den nordiske bataljonens, Nordbat, ansvarsområde. Den største delen av kompaniet hadde tilholdssted på det nordmakedonske høyfjellet nord for Skopje, på grensen til Kosovo, hvor man bemannet flere observasjonsposter. Oppdraget ble løst ved observasjonspostene og patruljer til fots og med kjøretøyer. Norge hadde også

representanter i Nordbats hovedkvarter i byen Petrovec, og ved operasjonens hovedkvarter i Skopje. I perioden 1998-1999 var brigader Ove J. Strømberg styrkesjef for operasjonen.

1995-1996 UN Peace Forces (UNPF)

Bosnia-Hercegovina, Kroatia
Norsk personell: 200

Type: FN

Den 31. mars 1995 var UNPROFOR historie som operasjon i Kroatia og Makedonia. Da krigen på Balkan endret karakter i løpet av året besluttet FN å opprette tre separate operasjoner med en felles overbygning — UNPF.

UNPF skulle ha kommando og kontroll over henholdsvis UNPROFOR i Bosnia-Hercegovina, UNPREDEP i Nord-Makedonia og UNCRO i Kroatia. UNPF fikk hovedkvarter i Kroatiens hovedstad Zagreb, og i de ti månedene operasjonen bestod, ble den ledet av Kofi Annan. Den militære delen av operasjonen ble ledet av general Bernard Janvier fra Frankrike.

Norges bidrag

Norge bidro med 162 soldater i operasjonen. Den største andelen av disse var militære avdelinger, blant annet militærpoliti, stabsoffiserer og en liten gruppe som kontrollerte transport inn og ut av operasjonsområdet, samt innenfor selve området. Norge bidro også med et mindre antall observatører som tjenestegjorde i hovedkvarteret i Zagreb, samt ➡

Søndagsvafler ved gabionene.

Kolonnen av SISU-er er ankommet Gorazde. Foto:

☒☒ nede hos oss var ikke noe varmt og tørt oppholdsrom, sier hun.

SPRUKKET TROMMEHINNE

En dag slår en granat ned i bygget på andre siden av gata og en sverm av rikosjetter spruter inn over sandsekkene. Resultatet er en sprukket trommehinne, tusen hull i veggene og et rom fylt av murpuss. Grete kaller det flaks.

– Da de andre norske kom ned fra skogen var det stor gjensynsglede! Situasjonen begynte å roe seg i Gorazde, og rundt St. Hans begynte vi å håpe at våroffensiven snart var over. Vi begynte å bli sliten og lei av krigen og derfor dristigere. Vi oppholdt oss litt mer ute. Det vil si, ute var i dette tilfellet i døråpningen, eller på trappa fra hotellet ned på gata, og kjelleren hvor vi hadde vårt «sykehus». En kveld da alle hadde gått inn, bortsett fra én kar i døråpningen, slo en granat ned i bygget rett over gata. Huset tilhørte Røde Kors, men det var heldigvis ikke noen som oppholdt seg der. Lufttrykket var så hardt at de som sto innenfor døra på vår side av gata ble blåst innover i gangen og glassplintene haglet. Heldigvis ingen grove skader, men skrubbsår og småskader. Også den gangen hadde vi veldig flaks. Husværet til Røde Kors var ødelagt, sier hun.

«Torsdag 15. juni: 1000 granatnedslag på en time. Tuzla prøver med ny request.» skriver Grete i dagboken.

– Midt på natta til 15. juni kom voldsomme rystelser i huset, murpussen raste fra vegger

og tak, det skranglet i alt som var løst. Vi var raskt fullt påkledde, i høyeste beredskap og tenkte «hvor mange trenger hjelp nå»? Vi skalv, ventet på rop om hjelp, men det var nok en gang bare materielle skader. Hele dagen smalt det kontinuerlig. Vi telte 1 000 detonasjoner på en time, men ga opp videre telling da det varte hele dagen. Ute i gatene var det skader på folk og bygninger. Stemningen var laber og taus. Det finnes ikke ord for slike dager.

FØLTE SEG SOM GISLER

Anestesisykepleier Eva-Julie Gjersvik har tidligere beskrevet de 72 dagene slik:

«Problemet til 200 britiske soldater, 6 UNMO, 1 CIVPOL og 11 nordmenn var at vi ikke visste noe om når vi kunne komme oss ut igjen. Alle følte seg som gisler i en fastlåst situasjon. Enklaven Gorazde var hermetisk lukket fra 24. mai til 2. juli. En SAS-mann kalte oss 'The Forgotten Army of Gorazde.'» En søndag blir det satt opp en provisorisk satelitt-telefon utendørs. Alle skal få ringe hjem, alle får fem minutter. – Åååå, det var så herlig å høre stemmene på de hjemme. De hadde storflom og jeg syntes de pratet for mye om den. Det var jo i Gorazde krigen raste uavbrutt. Men det gjorde noe med stemningen blant oss etter praten med Norge. Det lettet på trykket, sier Grete.

Ledelsen på sykehuset i Tuzla hadde nok en gang søkt om rotasjon av den kirurgiske enheten i Gorazde, men fikk avslag. – Først i månedsskiftet juni/juli fikk vi endelig høre at det snart ble rotasjon. Vi ble veldig glade,

men det var faktisk litt vemodig også.

SLIVOVITZ OG GEITERØMME

Vår baker i Goražde, som vi hadde kjøpt brød av hver dag i roligere perioder, holdt til like ved hotellet. Der var det alltid hyggelig å komme inn. De var blide, hyggelige og rause. Vi fikk ofte en smak av det de hadde, som for eksempel hjemmelaget rømme av geitemelk, noe som ikke var lett å svelge. Da de så at vi slet, fant de frem en plastkanne med slivovitz og helte et glass til oss på deling, til å svelge geitmelken ned med. Vi var skeptiske, men ingen av oss ble syke. Kaffe var mangelvare, men slivovitz lagde de jo selv og serverte gjerne det. Dagen vi dro kom de med gave til oss, for å si adjø og «dovidenija»- på gjensyn. Vi fikk en fin kanne i kobber til minne om oppholdet vårt i Goražde, og den har stått både på Bæreia og Onsrud, vet jeg. 2. juli kommer endelig en SISU med nytt team inn. De får 15 minutter overlappning før vi reiser ut fra Goražde med samme SISU. Reiseruta går nordover mot Beograd, men grensa blir stengt for kvelden og de må ta en felthvil i Sisuen til neste morgen. Turen ville nå ta flere dager mer enn antatt.

– Dagen etter var solrik, og ingen artillerinedslag var å høre. I Beograd overnattet vi på hotell Jugoslavia. Det var ingen hjertevarme å spore der, men vi fikk mat, eget rom med dusj og ren seng. De fleste sov brukbart. Neste etappe gikk med fly, et Antonov transportfly til Zagreb, hvor vi overnattet blant "våre egne" i Camp Pleso. Der ble vi møtt av oberst Jahr til debrief og med et utvalgt støtteapparat til disposisjon. Vi var en sliten forsamling kan man trygt si. Neste dag fløy vi til Split og fikk transport til restaurant Burec for middag, og videre klokka tre på etter-

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

i de tre operasjonene UNPF hadde kommando over. Operasjonen var historie 31. januar 1996.

1995 UN Confidence Restoration Operation (UNCRO)

Kroatia

Norsk personell: 10

Type: Nato

UNCRO ble opprettet i mars 1995 som en midlertidig operasjon for å få på plass en varig løsning på krigen i Kroatia. Målet var å legge til rette for en avtale som kunne beskytte rettighetene og sikkerheten til alle nasjonaliteter som levde i Kroatia.

Mandatet til UNCRO var delt inn flere deler. Man skulle overvåke at fredsavtalen mellom Kroatia og den selverklærte serbiske republikken Krajina, i Kroatia, ble overholdt. FN skulle også legge til rette for økonomisk samarbeid mellom kroater og kroatisk serbere. Operasjonen skulle også legge til rette for resolusjoner i FNs sikkerhetsråd, og overvåke og rapportere alle bevegelser av militært personell og utstyr mellom Kroatia og nabolandene. Til slutt skulle FN-styrken tilrettelegge for at nødhjelp kunne fraktes gjennom Kroatia til Bosnia og Hercegovina. I sør bestod oppdraget av å overse demilitarisering av Prevlaka-halvøya på grensen til dagens Montenegro.

UNCRO ble sammen med UNPROFOR og UNPREDEP samordnet under UN Peace

Forces (UNPF) med hovedkvarter i Kroatias hovedstad Zagreb, frem til operasjonen ble avsluttet i januar 1996. Observatør-oppgavet ble videreført i to operasjoner: UNTAES og UNMOP.

Norges bidrag

Norge bidro med avdelinger og observatører i UNCRO i 1995.

1995–1996 Implementation Force (IFOR)

Bosnia-Hercegovina, Kroatia

Norsk personell: 1605

Type: Nato

IFOR ble satt inn i desember 1995. Oppdraget var å se til at den militære delen av Dayton-avtalen ble iverksatt. Hovedoppgavene var å garantere at fiendtlighetene i Bosnia-Hercegovina opphørte, og holde de stridende partene fra hverandre.

IFOR hadde et tradisjonelt fredsbevarende mandat, men også mandat til, om nødvendig, å fremtvinge freden ved hjelp av maktbruk. Etter hvert som de militære delene av Dayton-avtalen ble innført, gikk man over til å sørge for å støtte de sivile delene av avtalen. Disse målene ble hovedsakelig fullført i september 1996, da det ble avholdt valg.

Ettersom det gjenstod mye arbeid med den sivile delen av Dayton-avtalen, bestemte Nato seg for å videreføre sitt engasjement med SFOR i desember 1996. ➔

Norsk og amerikansk soldat i samtale under overgangen fra UNPROFOR til IFOR.

☞ middagen med helikopter til Tuzla. Vi fikk en varm mottagelse med klemmer, blomster, debrief, kaffe og vafler med brunost. Vi kunne endelig senke skuldrene. Vi ønsket oss hjem til Norge, men ble anbefalt en uke i leiren før vi fikk reise hjem.

42 000 FLYKTNINGER

Den 11. juli blir Srebreniza tatt og 42 000

På markedet.

flyktninger er på vei mot Tuzla, til fots.

En hektisk klargjøring av telt og utstyr for mottak av flyktninger blir de med på før de endelig kan reise hjem til Norge på «leave» 13. juli.

– Etter 14 dager på leave, bar turen nedover igjen. Sensommeren var urolig i Bosnia-Herzegovina, og vi hadde travle dager. 15. desember ble FN-misjonen endret til en Nato-operasjon, og alt det førte med seg. Vi måtte blant annet male hjelmene våre fra FN-blått til Nato-grønt. Ja, det var en morsom oppgave det, for all forandring i hverdagen var en fryd. Da rotasjonen nærmet seg rundt årsskiftet 1995–1996, etter et år i misjonsområdet valgte jeg å la meg overtale til å ta rekap, nå som oversykepleier. Denne perioden varte frem til 1. mai 1996, da jeg avsluttet min innsats på Balkan.

– Vi kom til Balkan med friskt mot og skulle være i Tuzla på det norske feltsykehuset. Vi ble godt kjent med omgivelsene der nede. Som for eksempel turløypa vår som ble gått nøye gjennom hver morgen for å se om den fortsatt var forsvarlig å gå/løpe. Langs løypa var det spredt landsbybebyggelse. Hus, gjerne med to eldre mennesker, noen høner, en hane, ei ku eller to, noen geiter, høysåter og en katt. De vinket da vi gikk forbi, og noe enkel kommunikasjon prøvde vi oss også på. Vi erfarte forurensningen av kullkraftverket 500 meter unna. Nysnøen ble brun over natta. Vi hadde kirurgiske enheter i Doboj og

Kieseljak. Disse ble imidlertid opprettholdt relativt kort tid. Goražde var den kirurgiske enheten utenfor sykehuset som varte lengst, men som var veldig utsatt. Vi utgjorde en trygghet for den britiske FN-enheten på rundt 500 mann, som var deployert der. Når skader oppsto og sykdom inntraff, var vi klare for innsats. Svært viktige oppgaver måtte løses, gjennom en krevende og tøff tid.

UTFYLTE HVERANDRE

Forskjellene på sivilt sykehus hjemme og militært sykehus i krigen er store, men jobben man gjør er stort sett den samme. Vår profesjonalitet og tilpasningsevne ble det stort behov for. Erfarne og yngre helsepersonell utfylte hverandre på en fantastisk måte. Vi med lang erfaring tok fram kunnskap med enkle løsninger uten bruk av elektriske apparater og duppeditter, mens de yngre var nyutdannet, raske, mottagelige for alt nytt og en uunnværlig ressurs. Det fungerte helt utmerket, men jeg må innrømme at det opplevdes litt tungvint med tråkke-sug på operasjonsstua. Det å hjelpe syke, sårede, sørgende og etterlatte hver eneste dag er en stor utfordring. Du lærer deg selv å kjenne under arbeid i en pågående krig. Det å bo tett, dele rom med mange, av og til gutter og jenter på samme rom, tilpasse seg når det kreves ... Det å måtte tilpasse seg andre, og forholde seg til andre, til enhver tid, kan også tidvis føles utfordrende. I ettertid ville jeg absolutt ikke ha vært denne tjenesten foruten. Den har utviklet meg til et bedre menneske på alle måter. Jeg vil takke for tiden i saniteten, i det norske forsvaret og tilliten jeg ble vist ved å bli valgt ut til tjeneste.

«Det var mye som var lite hyggelig, men jeg ville aldri vært det foruten», skriver Grete i kontingentboken.

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

Soldat fra Telemark bataljon kaster klinkekuler med barn i Sarajevo, 1998.

Norges bidrag

Norge bidro med en rekke forskjellige styrker til IFOR. 5. januar 1996 ble det opprettet en nordisk-polsk brigade, kalt NORDPOLBRIG. Denne bestod av bidrag fra Norge, Sverige, Danmark, Finland og Polen, og hadde hovedkvarter i Doboj nord i Bosnia-Hercegovina. Et stort antall av soldatene som tjenestegjorde i UNPROFOR gikk direkte over til tjeneste i IFOR og Nordpolbrig. Det gjaldt blant annet soldatene i den norske logistikkbataljonen, Norlogbn, som flyttet fra Tuzla til Modrièa da IFOR ble opprettet. Oppgavene gikk ut på å forsyne brigaden med mat, vann, drivstoff, materiell og utstyr. Norlogbn samarbeidet også tett med det norske støttelementet som hadde hovedkvarter i byen Pecs i Ungarn. I Modrica bidro også Norge med en infanteribataljon, kalt NORBN, underlagt den nordisk-polske brigaden. En av hovedoppgavene til bataljonen var patruljering for å hindre at det blusset opp uro mellom befolkningsgruppene i området. Bataljonen bestod også av en rekke mindre bidrag som blant annet sanitet, minerydding og håndtering av eksplosiver, ingeniører og militærpoliti. Det norske sanitetskompaniet, NORMEDCOY, ble værende på «Blue factory» i byen Tuzla. Navnet «Blue Factory» kom av fargen på en av bygningene i leiren. Kompaniet bestod blant annet av et feltsykehus, som ble tatt over av amerikanerne sent i 1996, samt en

rekke mindre enheter – for eksempel en sanitetstropp oppsatt med pansrede SISU-ambulanser.

I tillegg til styrkene i Doboj, Modrièa og Tuzla, bidro Norge med enkeltpersoner til IFORs hovedkvarter i Sarajevo samt til et felles transportkontrollsentert i Zagreb i Kroatia.

Norge deltok også med tre Hercules transportfly fra Luftforsvarets 335-skvadron stasjonert i Rimini, Italia. Flyene inngikk i en avdeling bestående av bidrag fra Hellas, Storbritannia og Nederland.

1996–1998 UN Transitional Authority in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium (UNTAES)

Kroatia

Norsk personell: 20

Type: FN

Operasjonen ble opprettet på bakgrunn av en avtale mellom Kroatia og lokale serbiske myndigheter i Øst-Slavonia, Baranja og Vest-Sirmium. Avtalen, kalt Erdut-avtalen etter byen den ble underskrevet i, ble inngått den 12. november 1995. Den skulle sikre en fredelig løsning på krigen i Kroatia og integrere regionen i det kroatisk samfunnet. Operasjonen var i utgangspunktet ment å vare i ett år fra starten i januar 1996. UNTAES ble imidlertid forlenget flere ganger før den ble avsluttet 15. januar 1998. ■

Fra FN- til Nato-operasjon

1995-1999

Etter tre år med krig ble partene i krigen på Balkan i november 1995 ført sammen til forhandlinger i Dayton, Ohio. Krigen i Bosnia-Hercegovina hadde nådd et bunnpunkt i juli samme år, med massakren på over 8000 bosniske muslimer i Srebrenica. Kombinert med kroatisk militære operasjoner med mål om å gjenerobre kontroll over områder kontrollert av serbere, var behovet stort for å finne en permanent løsning.

Dayton-avtalen, mellom Bosnia-Hercegovina, Kroatia og Serbia, kom på plass sent i november 1995, og ble signert 14. desember 1995 i Paris. Med et ettårig mandat fra FNs sikkerhetsråd, ble IFOR på 60 000 soldater satt inn for å etterfølge UNPROFOR. FN-operasjonen hadde nå blitt en Nato-operasjon. I desember 1996 tok SFOR over. Det hadde da vært fred i Bosnia-Hercegovina og Kroatia siden partene kom til enighet året før.

Balkan ble også et nytt kapittel for etterretningstjenesten. I forbindelse med IFOR og SFOR-operasjoner begynte forsvaret for første gang å bruke spesialstyrker og etterretningskapasiteter i internasjonale operasjoner. Etterretning i FN-operasjoner hadde i årevis vært en omstridt og komplisert affære. I den Nato-ledede IFOR-styrken ble dette langt enklere, og FO/E sendte etterhvert mange forskjellige typer etterretningskapasiteter til

Balkan.

- Det finnes selvfølgelig ikke masse offentlig tilgjengelig informasjon der ute om Etterretningstjenestens virke på Balkan. Når det gjelder norsk etterretningspersonell på bakken på Balkan, så vet vi at dette så smått startet opp fra midten av 1990-tallet i Bosnia. Norge baserte seg der både på innhenting av signaletterretning og informantvirksomhet, sier Martin Lau Slåtten. Noen små

Venstre: Telemark Bataljon i arbeid. Foto: Forsvaret

drypp om disse bidragene, og da særlig om det som handler om HUMINT, har kommet frem i den journalistiske

dokumentarlitteraturen som de siste to tiårene har blitt skrevet om norske spesialstyrker og etterretningsmiljøer.

– Det som imidlertid har gått alle hus forbi, men som professor Håkon Lunde Saxi og jeg skriver om i vår faghistoriske bok om balkankrigene, er det norske signaletterretningselementet som våren 1999 opererte utfra en makedonsk fjelltopp bare et steinkast fra grensen til Kosovo. Det at Forsvaret på kort varsel kunne stille denne avdelingen midt i den største mellomstatlige krisen Europa hadde opplevd på mange tiår, ble kjærkomment tatt imot av regjeringen. I en regjeringskonferanse i februar 1999 var imidlertid forsvarsminister Dag Jostein Fjærvoll opptatt av å understreke at akkurat denne siden ved det norske bidraget ikke skulle tilflytte offentligheten. Og det har det heller aldri gjort, sier Slåtten.

Den norske etterretningsavdelingen var også eneste Nato-avdeling i Nord-Makedonia som ble angrepet under Operation Allied Force. – Om morgenen den 5. juni 1999, kun få dager før Milosevic-regimet kapitulerte, ble nordmennene beskutt med mellom ti og tolv bombekastergranater. Den nærmeste eksplo-derte bare 150 meter unna de norske installasjonene, sier Slåtten.

Etter krigen var over ble avdelingen flyttet over grensen til Kosovo, hvor den etter hvert ble hetende «Task Force Kilo». Den ble trukket hjem i november 2002. Arbeidet denne avdelingen gjorde høstet mange lovord fra Norges allierte i Nato.

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

Oppdraget bestod i å legge til rette for en demilitarisering av regionen og for at flyktninger skulle kunne returnere hjem. En viktig del var å bidra til fred og sikkerhet. UNTAES skulle også bidra på en rekke felt innenfor gjenoppbygging av samfunnet: opprettelsen av en politistyrke, bidra til å få på plass en fungerende sivil administrasjon, organisere valg, bidra til økt tillit mellom folkegrupper og støtte det Internasjonale krigsforbrytertribunalet for det tidligere Jugoslavia i sitt arbeid i etterforskning av krigsforbrytelser.

Mot slutten av operasjonen bidro 30 nasjoner med i underkant av 3000 personell i UNTAES. Av disse var ca. 2300 soldater, rundt 100 var observatører og de resterende politi.

Norges bidrag

Norge bidro med 17 militære observatører fordelt på tre perioder i løpet av tiden UNTAES eksisterte. Nordmennene tjenestegjorde i seks forskjellige observatørlag som bestod av seks eller syv personer. Disse lagene jobbet med å samle inn informasjon om de lokale forholdene. Man rapporterte for eksempel om sivile som trengte mat, medisinsk behandling eller annen hjelp. Observatørene bidro også med hjelp til å skaffe identitetspapirer, noe befolkningen var avhengig av for å kunne reise. I perioden tjenestegjorde også nordmenn i hovedkvarteret i Vokovar.

1996–2002 UN Mission of Observers in Prevlaka (UNMOP)

Kroatia

Norsk personell: <10

Type: FN

UNMOP ble etablert av FNs sikkerhetsråd resolusjon 1038 1. februar 1996. Operasjonen tok dermed over etter UNCRO som tidligere hadde hatt ansvar for halvøya Prevlaka, som tilhører Kroatia. UNMOP var en observatøroperasjon og hadde som oppgave å overvåke demilitariseringen av Prevlakahalvøya samt nærliggende områder i Kroatia og Serbia (dagens Montenegro). Oppdraget ble løst ved jevnlig kontakt med lokale myndigheter i begge land.

UNMOP bestod av opptil 28 observatører som i løpet årene operasjonen var aktiv kom fra 22 land. Operasjonen ble avsluttet 15. desember 2002.

En norsk kontrollpost i Bosnia.

Norges bidrag

Norge bidro med observatører til UNMOP, og var tilstede gjennom hele perioden operasjonen var aktiv.

1996–1997 UN Mission in Bosnia and Hercegovina (UNMIBH)

Bosnia-Hercegovina

Norsk personell: <10

Type: FN

UNMIBH ble opprettet 21. desember 1995 i henhold til Dayton-avtalen, og fikk mandat gjennom FNs sikkerhetsråds resolusjon 1035. Det førte til opprettelsen av en internasjonal politistyrke og et sivilt FN-kontor. Mandatet ble utvidet flere ganger. Hovedoppgavene til FN-styrken var å støtte opprettholdelse av ro og orden og oppbygningen av politiet i Bosnia-Hercegovina. UNMIBH bestod på det meste av ca. 2000 sivile politifolk og fem militære liaison-offiserer. Hovedkvarteret befant seg i Sarajevo, støttet av seks regionale hovedkvarter, blant annet i Tuzla, Bihac og Mostar. Operasjonen hadde nært samarbeid med Natos IFOR og senere SFOR. I juli 2002 anså FNs sikkerhetsråd mandatet som oppfylt og operasjonen ble avsluttet ved utgangen av 2002.

Norges bidrag

Norge bidro til UNMIBH med militære liaisonoffiserer og militærassistenter i 1996 og 1997. I tillegg tjenestegjorde også norske politifolk i denne FN-operasjonen. ➔

Kontoret for militær informasjonsinnhenting

Midt på 1990-tallet fikk Ola Kaldager et nytt og temmelig banebrytende oppdrag: å etablere en norsk etterretningsgruppe som skulle konsentrere seg om krise- og konfliktområder der norske styrker kunne bli sendt.

TEKST: HEGE KOFSTAD

Da FN-styrkene på Balkan ble erstattet av Nato-soldater i 1995, fikk hvert land ansvar for å drive etterretning for sine egne styrker. På politisk nivå i Norge var det behov for bedre informasjon om Bosnia og situasjonen der. For å løse denne oppgaven opprettet Etterretningstjenesten en helt ny organisasjon. Man ville bygge opp en nasjonal etterretningsenhet som kunne skaffe muntlig informasjon fra mennesker, såkalt Human Intelligence eller humint.

MARINEJEGERE TIL BALKAN

Høsten 1996 reiste to marinejegere til Balkan. De var blitt trent opp i det skjulte og deretter sendt på hemmelig oppdrag som

agenter i Bosnia. Der hadde de klart å skaffe seg flere informanter. Resultat var at de hadde klart å spore opp to ettersøkte krigsforbrytere, som deretter var blitt pågrepet av de amerikanske spesialstyrkene Navy Seals. Marinejegerne hadde også avdekket massegraver under sitt oppdrag i Bosnia. Dette var en prøveordning, en test. Marinejegerne besto med glans.

DEN GRÅ

Bak sto Ola Kaldager. Han hadde tidligere tjenestegjort i Libanon, og da situasjonen i Jugoslavia eskalerte dro han igjen ut på FN-oppgaver. Nå var han hjemme i Norge og hadde fått oppdraget med å designe en ny etterretningsenhet.

– De første jeg virkelig lærte etterretning av, var franskmennene, har Kaldager tidligere fortalt. Kaldager fremstår som det noen kanskje ville beskrevet som en helt vanlig mann. Det kan være en fordel i etterretning, å være en som glir inn uten å utmerke seg spesielt. Han får tidlig kallenavnet DG – den grå.

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

1996–2004 Stabilization Force (SFOR)

Bosnia-Hercegovina, Kroatia

Norsk personell: 3000

Type: Nato

Operasjonen tok i stor grad over oppgavene og mandatet til IFOR, etter vedtak i FNs sikkerhetsråd 12. desember 1996. Hovedoppgavene innebar å bidra til et trygt og stabilt miljø i operasjonsområdet, og hindre en ny væpnet konflikt.

SFOR jobbet for at den relativt ferske freden kunne bevege seg i riktig retning. Et av virkemidlene for å nå dette målet, var å tilby støtte til sivile organisasjoner som bistod i området.

På bakken løste man oppgavene ved å patruljere i Bosnia-Hercegovina, og bruke militære styrker til å håndtere uro. SFOR hadde også som oppgave å samle inn og ødelegge våpen som befant seg i sivilt eie. Så sent som i 2003 ødela man 11 000 håndvåpen og 45 000 granater. Operasjonen hadde også egne styrker som bidro til minerydding og opplæring av nye mineryddere, noe det var stort behov for etter krigens slutt.

Norges bidrag

Norges bidrag til SFOR var i stor grad basert på en videreføring av styrkene som allerede hadde blitt etablert i de foregående operasjonene IFOR og UNPROFOR. Den multinasjonale nordisk-polske brigaden, NORDPOLBRIG, med bidrag fra Norge, Sverige, Danmark, Finland og Polen, fortsatte sin virksomhet i hovedkvarteret i Doboj nord i Bosnia-Hercegovina.

Den nordisk-polske brigaden hadde ansvaret for flere norske bidrag. Den norske logistikkbataljonen, Norlogbn, i Modrièa sto for viktige forsyninger som mat, vann, drivstoff, materiell og utstyr. Dette bidraget ble avsluttet i januar 1997, og bataljonens oppgaver ble overtatt av det nordiske støtteelementet som holdt til i Pecs i Ungarn. Det nordiske støtteelementet i Pecs inneholdt også et rent norsk støtteelement.

I Modrica bidro Norge med en infanteribataljon, kalt Norbn, underlagt den nordisk-polske brigaden. En av hovedoppgavene til bataljonen var patruljering for å hindre at det blusset opp uro mellom befolkningsgruppene i området. Norbns hurtige reaksjonsstyrke fikk testet sin håndtering av disse ferdighetene 24. juni 1999, da ca. 200 mennesker var

involvert i opptøyer i Tarevci rett utenfor Modrièa. Styrken fikk situasjonen under kontroll, og avverget en potensiell alvorlig hendelse. Bataljonen bestod også av en rekke mindre bidrag som blant annet sanitet, minerydding og håndtering av eksplosiver, ingeniører og militærpoliti. Det norske sanitetskompaniet, Normedcoy, holdt til på «Blue factory» i byen Tuzla. Navnet «Blue factory» kom av fargen på en av bygningene i leiren. Kompaniet bestod av en rekke mindre enheter – for eksempel en sanitetstropp oppsatt med pansrede SISU-ambulanser. Kompaniet avsluttet innsatsen i september 1998.

Telemark bataljon stilte med et kompani i Sarajevo, under navnet Kompani Delta, fra desember 1996 til sommeren 1999. I Sarajevo stilte Norge også med enkeltpersoner til IFORs hovedkvarter. Man bidro også med enkeltpersoner til et felles transportkontrollsenters i Zagreb i Kroatia.

Norge deltok også med tre Hercules transportfly fra Luftforsvarets 335-skvadron stasjonert i Rimini, Italia. Flyene inngikk i en avdeling bestående av bidrag fra Hellas, Storbritannia og Nederland. Dette bidraget ble avsluttet 31. mars 1997.

De store norske bidragene til SFOR ble avsluttet i løpet av 1999, på samme tid som Nato ble engasjert i den eskalerende konflikten i Kosovo. I perioden fra årtusenskiftet til SFOR ble avsluttet i 2004 bidro Norge først og fremst med små avdelinger eller enkeltpersoner. Tre norske soldater mistet livet under tjenesten i SFOR.

1997–2000 Mission to Bosnia and Herzegovina

Bosnia-Hercegovina

Norsk personell: <10

Type: OSSE

Organisasjonen for sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE) startet sitt oppdrag i Bosnia-Hercegovina etter at Dayton-avtalen trådte i kraft i desember 1995. OSSE-operasjonen i Bosnia pågår fremdeles. I løpet av årene organisasjonen har jobbet i landet har den hatt en sentral rolle innenfor en rekke områder i gjenoppbyggingen av det bosniske samfunnet.

Noen av de første oppgavene OSSE tok for seg var å tilrettelegge for at over to millioner flyktninger skulle få muligheten

OP-tårn i Modrièa, 1999.
Foto: Forvaret

I og med at forsøket med de to marinejegerne var så vellykket, søkte han flere som dem. Operatørene måtte være hardføre, for Kaldagers plan var at de skulle deles opp i små grupper i sivilt og slå seg ned i et område for lange perioder av gangen.

Agentene ble særlig rekruttert på basis av sosiale egenskaper. De måtte for eksempel klare å komme seg fra Oslo til Trondheim på kort tid med bare en tier i lommen. Også i senere operasjoner var de ofte ute et halvår eller mer av gangen, lenge før en konflikt blusset opp, og med en møy-sommelig oppbygget coverhistorie. De ble sendt på oppdrag verden over. Men det var altså på Balkan det startet.

Avdelingen fikk opprinnelig et navn som er som tatt ut av George Orwells «1984» nemlig kontoret

Daværende forsvarsminister Dag Jostein Fjærvoll på besøk hos de norske SFOR-styrkene i Doboj i 1998.

Foto: Forsvaret

for militær innhenting (MI). Tjenesten skulle være fullstendig hemmelig. Bare noen ytterst få i toppledelsen i utenriksdepartementet, forsvarsdepartementet og etterretningstjenesten visste om den enheten.

IKKE DETTE VI SKAL GJØRE!

MI ble opprinnelig plassert i kjelleren på Lutvann, sammen med resten av den tradisjonelle etterretningen. Men det tok ikke lang tid før de ble flyttet inn i lyse kontorlokaler på Akershus festning med god utsikt mot havna og båttrafikken inn og ut av den indre delen av havnebassenget i Oslo. Det var langt fra alle som beklaget flyttingen. En av topplederne skal ha sendt med gruppa følgende hilsen: «Det er godt dere flytter ut. Det er ikke det dere driver med, vi skal drive med!».

I løpet av 1997 var seks agenter med bakgrunn fra kystjegermiljøet i Ramsund, kommet i gang med jobben i Bosnia. Enheten måtte utvides ytterligere. En av de som meldte sin interesse var Trond Bolle. I likhet med de andre agentene ble han først sendt på «The multinational HUMINT course at field» i det famøse etterretningområdet fra

andre verdenskrig, Chicksands, utenfor London. Forsommeren 1998 var Bolle på plass i Bosnia. Han jobbet da i den internasjonale etterretningsorganisasjonen AMIB, eller Allied Military Intelligence Battalion. AMIB er et samarbeid mellom ni land, og utplasserte 200 etterretningsoffiserer 16 steder i Bosnia. Samarbeidet var nybrottsarbeid, og første gang Nato samarbeidet om etterretning i en krigssituasjon.

KRÅKEREIRET

Bolle skulle ha ansvaret for en fremskutt base i byen Doboj, nord i Bosnia. Huset var et helt vanlig hus og lå midt i et boligstrøk, men var innleid av AMIB. De ti etterretningsagentene som bodde der, kom fra forskjellige land og jobbet for det meste i sivil. En vanlig dekkhistorie var at de jobbet for norske myndigheter.

Den norske leiren Camp Modriča, ikke langt unna, holdt til i en nedlagt busstasjon. Inne i denne leiren hadde også de norske etterretningsagentene sitt hovedkvarter. Blant operatørene ble den gamle, røde lagerbygningen med alle antennene på taket bare kalt for Kråkereiaret.

Inne i Kråkereiaret, under et kamuflasjenett, var det plassert fire store containere. I den ene var det sambandsrom, i den andre avlukker og kontorplasser, hvor de norske operatørene skrev sine rapporter. I den tredje var sjefens kontor og et avlyttings-sikkert møterom. I den siste var det innredet med bar, TV og en stor hjørnesofa.

Hver natt kom det informasjon til de norske agentene i Kråkereiaret om situasjonen i Bosnia. Fra MI kom det analyser fra enkelte hendelser. I tillegg ble det sendt oppdrag til agentene. Dette kunne være anmodning om å skaffe helt spesifikke opplysninger. De enkelte agentene fikk deretter tildelt disse oppdragene basert på kildene og miljøene de hadde tilgang til.

De norske soldatene som var stasjonert i leiren hadde ikke adgang til Kråkereiaret og visste lite om hva som skjedde der inne.

Å være agent i Bosnia var langt fra ufarlig. Det at det befant seg etterretningsagenter fra mange land på bakken i Bosnia samtidig, var en av de tingene som førte til frustrasjon

og tidvis også farlige situasjoner. Nordmennene opplevde flere ganger at lokale kilder også møtte agenter fra andre land, uten at de visste om hverandre. I ett tilfelle førte det til en svært alvorlig situasjon da en norsk agent møtte opp på et avtalt sted for å møte en kilde og opplevde å bli skutt på. Nordmannen kastet seg i bilen og kom seg uskadet unna. Siden viste det seg at skuddene kom fra amerikanske eller britiske agenter, som hadde kommet for å treffe samme kilde og trodde kilden var i ferd med å bli kidnappet. Da de norske soldatene kom til Balkan oppdaget de fort at forskjellige forbryterorganisasjoner også var aktører i krigen. Noen av operatørene jobbet med å skaffe informasjon fra det som tidvis var tunge kriminelle miljøer. Terskelen for grov vold var urovekkende lav, og i hvert fall fem norske agenter måtte regelrett smugles ut av området og sendes tilbake til Norge med til dels store skader etter slåsskamper. I boken «Spionkrigen» skriver Bård Wormdal om et intervju han gjorde med en tidligere MI-agent. Agenten beskriver et møte han hadde med en informant i Sarajevo. Underveis i møtet ble informanten overbevist om at nordmannen skulle arrestere ham for krigsforbrytelser, og trekker våpen. Ifølge denne agenten skøyt han informanten, som døde av skadene. – Skudd ble avfyrt, det gjorde det, og så ... Han gikk, forteller mannen i boka, tydelig preget.

LITE HEDERLIG

En del av metodene for å få kilder til å gi fra seg informasjon er omdiskutert, og det er ikke overraskende at forholdet mellom agent og informant i noen tilfeller kan gå galt. Ola Kaldager har selv

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

Norske soldater fra Telemark bataljon trener på massetjeneste.

til å returnere til hjemmene sine, i 2010 hadde man lyktes med halvparten. Organisasjonen ble også tidlig involvert i gjennomføringen av valg og utviklingen mot et stabilt, fredelig og demokratisk samfunn. OSSE har også jobbet med utdanning, ungdom, rettssystemet, et forent bosnisk forsvar med representanter fra alle landets folkegrupper, og politiske institusjoner.

Norges bidrag

Norge deltok med observatører i perioden 1997–2000.

1998–1999 Operation Eagle Eye

Kosovo

Type: Nato

Natos Operation Eagle Eye hadde mandat gjennom FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1199 vedtatt 30. oktober 1998. Operasjonen fungerte parallelt med Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europas (OSSE) oppdrag i Kosovo, og sto for luftovervåkning av landet ved hjelp av ubevæpnede fly og droner. Operasjonen hadde base i Aviano i Italia samt et støtteelement i Makedonias hovedstad Skopje. Operasjonen ble avsluttet 24. mars 1999 ettersom situasjonen i Kosovo stadig ble forverret, og samme dag erstattet av Natos Operation Allied Force som uten FN-mandat startet bombing av Serbia.

Norges bidrag

Norge bidro med bakke- og luftpersonell til operasjonen.

1998–1999 Kosovo Verification Mission (KVM)

Kosovo

Norsk personell: 30

Type: OSSE

Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) etablerte Kosovo Verification Mission 25. oktober 1998. Operasjonen hadde mandat gjennom FNs sikkerhetsråds resolusjon 1199 (1998). Resolusjonen var et svar på den væpnede konflikten i Kosovo, som da hadde sendt 230 000 på flukt til nabolandene, og krevde full stans i krigshandlingene.

OSSEs oppdrag var å ha dialog med partene i konflikten og å overvåke at de fulgte våpenhvilen. På lengre sikt innebar i tillegg mandatet overvåkning av valg i Kosovo. I februar 1999 hadde OSSE 1500 personer tilknyttet operasjonen, men arbeidsforholdene var meget utfordrende på grunn av høy spenning i landet. 20. mars besluttet OSSE å trekke styrken over grensen til Nord-Makedonia. Intensjonen var å komme tilbake til Kosovo, men 8. juni ble operasjonen avsluttet og erstattet av Natos KFOR.

Norges bidrag

Norge deltok i operasjonen med 26 observatører i 1998 og 1999.

1999–2014 UN Interim Administration in Kosovo (UNMIK)

Kosovo

Norsk personell: 20

Type: FN

UNMIK ble opprettet gjennom FNs sikkerhetsråds resolusjon 1244 10. juni →

Camp Modriča
1998.
Foto: Forsvaret

☒ kalt etterretning for lite hederlig.
– Humint er en prosess. Fra du finner den du er ute etter, som du vil bruke som kilde, må du bruke lang tid. Gjerne ett år før du kan gjøre ting. Da begynner «spioneriet», om du kan si det sånn, og da kommer behovet for avklaringen: Er det mulig å gjøre denne kilden om til én som ikke har noe valg? sier Ola Kaldager i et intervju med D2. Og hvordan gjør man det? – Det skal jeg ikke gå i detalj på, men som PST har advart: Det handler om kvinner og brennevin og den slags. Etterretning er ikke noe hederlig, det er stygge saker. Hva gjør at du bikker folk? Det er like mange muligheter som det er mennesker i verden. Penger, bilder, alt mulig, sier Kaldager til magasinet.

SYSTEMET TAR KONTROLL

Kildepleie kan gå over mange måneder og år, der flere forskjellige agenter er inne og påvirker. Men på et tidspunkt går et tilsynelatende vennskap over til å bli noe mer alvorlig, forteller han.
– Da er det viktig at kildene ikke føler de blir misbrukt. Da får de bare panikk. Det gjelder å få dem til å skjønne at «sånn er det, dette er spillereglene fra nå av» og sørge for at de forsoner seg med det uten at det blir noe stort poeng. Du må være sosialt flink og late som det som skjer ikke er så nøye. Så kan det jo være sånn at de som opererer kildene, ikke nødvendigvis er de som vet mest og som ser det store bildet. Dette er jo kunsten ved humint: når apparatet settes i sving, når

store organisasjoner [som Forsvaret red.anm.] utnytter all informasjonen som siger inn. (...) Alt blir skrevet ned og systematisert: Hvordan reagerte han på det spørsmålet? Når ble han forbannet? Hvordan er økonomien, ekteskapet, familien? Hva er bristene i karakteren? Hvor er svakhetene? Til slutt vet du mer om ham enn kona gjør. Det er humint-ens stygge side: Når systemet tar kontroll over deg, med sitt enorme apparat, er du sjanseløs. De store organisasjonene kan sammenstille informasjon fra mange kilder og spille det tilbake til kildeføreren: Hvorfor lyver han nå? Hvorfor innrømmer han ikke kjennskapet til den og den? Så kan du skru til presset. Det er ikke pent, men det er derfor humint er effektivt. Hvis man tør.

– Tør?

– Hvis man tør å dra dit der man kan drive med dette, avslutter Kaldager i intervjuet.

Nato-styrkene demmet opp for videre krigføring i Bosnia, men samtidig begynte det å brenne i Kosovo. Etter tjenesten i den fremskutte basen i Duboj ble Trond Bolle tilbudt forfremmelse. Det takket han nei til. Han var blitt skeptisk til hele AMIB og synes organisasjonen holdt et altfor lavt ambisjonsnivå. Dette så også AMIB selv, som i sin tjenesteuttalelse kort og godt skrev «This officer is too advanced for AMIB's current status.»

AMIB, som skulle ivareta sikkerheten til den Nato-ledede styrken som sto i Bosnia,

hadde utviklet seg til å bli et treningssted for norske agenter. Operatørene jobbet for den flernasjonale etterretnings-enheten i seks måneder av gangen. Etterpå fikk de ofte tilbud om å jobbe på «Kontor for militær innhenting», en jobb som i bunn og grunn besto av de samme arbeidsoppgavene, men da for Norge. Sjansen for at man som tjenestegjørende i MI kom til å bli sendt ut igjen var stor. Enheten var i ti år en del av etterretnings-tjenesten og byttet etter hvert navn til E14. Gruppen opererte i Bosnia, Kosovo, Makedonia, Serbia, Sudan, Libanon, Syria, Irak og Afghanistan.

INTERNASJONALT ANERKJENT

Fra rundt 2004 skal sikkerhets-situasjonen i Afghanistan ha forverret seg så kraftig at det ble vanskelig å fortsette å jobbe slik E14 opererte. I 2005 ble E14 terminert, men deler av organisasjonen er videreført i etterretningsbataljonen. Det var også andre etterretnings-elementer som jobbet på Balkan i denne perioden. En rekke kilder, deriblant tidligere statsråder, be-kreftet til VG-journalistene Rolf Widerøe og Hans Petter Aas at norsk etterretning fra midten av 1990-tallet oppnådde oppsikts-vekkende gode resultater. Opplys-ningene norsk etterretning produserte på Balkan vakte internasjonal anerkjennelse.

Rolf Widerøe og Hans Petter Aas utga i 2012 boken «Krigshelten, historien om marinejegeren og etterretningsagenten Trond Bolle» som er en viktig kilde til denne artikkelen. Andre kilder er «Spion-krigen» av Bård Wormdal og «Krig i Europa, Forsvaret på Balkan, 1992 – 2005» av Håkon Lunde Saxi og Martin Lau Slåtten.

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

1999. Operasjonen var opprinnelig en midlertidig FN-administrasjon som ble innsatt for å etablere offentlige strukturer og fremme økonomisk utvikling. UNMIK fikk også ansvar for rettssystemet og politi samt sivil administrasjon. UNMIK jobbet også for å sikre alle Kosovos innbyggere et fredelig og normalt liv, og fremme stabilitet i regionen. Dette var starten på en prosess som ga Kosovo utstrakt selvstyre og som ledet fram til at området erklærte seg selvstendig i 2008. Operasjonen er fremdeles aktiv i dag, og har et nært samarbeid med andre aktører i Kosovo, blant annet Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa og EU. Etter Kosovos selvstendighet har UNMIK overlatt en stor del av oppgavene til andre institusjoner, og jobber i dag først og fremst med lokalsamfunn for å jobbe for stabilitet og respekt for menneske-rettigheter. Antall personell i operasjonen har blitt redusert fra nærmere 10 000 i 2002 til i overkant av 350 i desember 2014.

Norges bidrag

Norge deltok i UNMIK siden starten i 1999, og var representert med militære liasonoffiserer. En av oppgavene var å sørge for utveksling av informasjon-ansvar mellom FNs hovedkvarter og KFORs hovedkvarter. Bidraget ble avsluttet første halvår i 2014.

Soldater fra Telemark bataljon slapper av i Plementia.

1999 Operation Joint Guardian

Kosovo

Type: Nato

Med mandat fra FNs Sikkerhetsråds resolu- sjon 1244 10. juni 1999 fikk Natos Ope- ration Joint Guardian i oppgave å legge

til rette for innsettelsen av KFOR.

Operasjonen fikk dermed kommando over luftstyrken til den avsluttede ope- rasjonen Allied Force som siden 24. mars hadde bombet serbiske mål samt de første styrkene som ble satt inn på bakken i Kosovo.

Operation Joint Guardian ble avsluttet da KFOR kom på plass i løpet av juni 1999.

Norges bidrag

Norge bidro til operasjonen med 338 skvadron som holdt til på Ørlandet i Trøndelag. Fra 25. mars 1999 deltok skvadronen i den første skarpe luft- operasjonen etter andre verdenskrig. I løpet av tiden operasjonen varte deltok norske jagerfly i luftpatuljering, eskorte og jagersveip over Kosovo, og fløy over 2000 timer. Skvadronen ble deretter en del av Operation Joint Guardian for en kort periode og var tilbake i Norge i august 1999, da hadde KFOR blitt satt inn i Kosovo.

1999 Operation Allied Force

Kosovo, Serbia og Montenegro (tidl. Jugoslavia)

Norsk personell: 200

Type: Nato

Operation Allied Force ble innledet 24. mars 1999, og var første gang Nato gikk til aksjon uten FN-mandat. Operasjonen hadde som mål å stanse serbiske mili- tære operasjoner og overgrep i Kosovo – som til da hadde sendt over 700 000 mennesker på flukt til nabolandene. Operasjonen var en luftoperasjon mot mål i både Serbia og Kosovo. Målet med bombingene var å tvinge Serbias presi- dent Slobodan Milosevic til å stoppe krigshandlingene og trekke tilbake alle serbiske styrker fra Kosovo. I etterkant skulle det etableres en internasjonal militær styrke i landet. Operasjonen ble avsluttet 10. juni 1999 etter at Serbia gikk med på å avslutte krigen. Da hadde 90 prosent av befolkningen i Kosovo blitt tvunget på flukt.

Norges bidrag

Norge bidro til operasjonen med 338 skvadron som holdt til på Ørlandet i Sør-Trøndelag. Skvadronen var en såkalt hurtig reaksjonsstyrke bestående av F-16 jagerfly som allerede hadde vært på beredskap i Grazzanise i Italia senhøsten 1998. Etter et kort opphold i Norge var

Krigen i Kosovo

Norske kampfly på vingene

Våren 1998 brøt det ut krig mellom albanske nasjonalister og serbiske politi og militære i Kosovo. – Kosovoalbansk milits skal etter sigende egentlig ha planlagt en slik opptrapping året etter, men begivenheter i nabolandet Albania førte til at disse planene kunne fremskyndes. En storstilt pyramidesvindel sendte i 1997 nesten Albania ut i fullstendig anarki. Sentralmakten stod på randen av kollaps, og de store albanske våpenlagrene ble tømt av opprørere. Mange av disse våpnene fant deretter veien over grensen til naboproinsen Kosovo, sier Martin Lau Slåtten.

Kosovo var ikke noe tema under Dayton-forhandlingene i 1995. Fraværet av voldelig konflikt gjorde at situasjonen der ikke ble ansett som akutt. Resten av verden var ikke særlig oppmerksom på at Dayton var et stort sjokk for kosovoalbanere: Fordi Kosovo bare var en provins i Jugoslavia og ikke en republikk, skulle Kosovo fortsatt være en del av Serbia eller rest-Jugoslavia. – Den kosovoalbanske motstandskampen var nær av mange år med undertrykkelse fra sentralmakten i Beograd, noe som særlig tok seg opp da den serbiske nasjonalisten Slobodan Milosevic i 1989 overtok presidentmakten i Jugoslavia. Milosevic fikk relativt raskt sine

folk inn i styre og stell i Kosovo, og i effekt førte dette til at Kosovos stilling som autonom region i Jugoslavia ble satt ut av spill. Kosovoalbanerne ble behandlet som annenrangs borgere, sier Slåtten. Den kosovoalbanske motstanden var i starten i all hovedsak ikke-voldelig, men fra 1996 tok den væpnede gruppen UCK stadig mer føring og fra 1998 brøt det da altså ut krig. I 1999 gikk Nato til militær intervensjon mot Jugoslavia. Begrunnelsen var at de skulle stanse overgrep begått av serbiske styrker mot albanske sivile og å «hindre en humanitær katastrofe». Natos Operation Allied Force satte i gang en omfattende bombekrig, samtidig

som UÇK fortsatte kampen på bakken.

Krigen resulterte i at den jugoslaviske militære tilstedeværelsen i Kosovo opphørte, og at Kosovo ble stilt under internasjonal administrasjon og med fredsbevarende styrker til stede.

OPERATION ALLIED FORCE 1999

– Norges deltagelse med kampfly i Operation Allied Force var utvilsomt et veiskille i Luftforsvarets nyere historie, sier Slåtten. Norge krysset også på mange måter et forsvars- og sikkerhetspolitisk Rubicon da de sendte ut styrker til en krig som ikke hadde et ettertrykkelig FN-mandat i ryggen. En gryende vestlig nyorientering hvor humanitære begrunnelser fikk forrang fremfor strenge folkerettslige prinsipper, begynte her. Det som derimot er ukjent for de fleste er at Norge også ved to tidligere anledninger på 1990-tallet vurderte og endog tilbød seg å sende å sende kampfly til Balkan, påpeker Slåtten.

– Første gangen var da FN mot slutten av 1992 vedtok en flyforbudssone over Bosnia, som Nato i april 1993 fikk i oppdrag å håndheve. Forsvaret anbefalte at

Norge sendte en F-16-skvadron med 12 kampfly til det som ble kalt «Operation Deny Flight». Forslaget ville opplagt vært meget kontroversielt hadde det blitt besluttet. I et av departementsnotatene skriver forsvarsminister Johan Jørgen Holst for hånd i marginen at «her må Forsvarets overkommando holde tett!». Når dette forslaget likevel ikke materialiserte seg er det antagelig fordi man i Utenriksdepartementet og på Statsministerens kontor var noe mer lukne, men offisielt blir forslaget avskrevet fordi kampflyene skal brukes i beredskaps- og øvingsopplegg hjemme i Norge, sier Slåtten.

Den andre gangen Norge vurderte å sende kampfly var i forbindelse med den såkalte «Operations Plan 40104», som var Natos plan for å evakuere UNPROFOR ut fra Bosnia sommeren 1995. – Bakgrunnen var alle de gisseltakingene som de bosniske serberne gjennomførte våren og sommeren 1995. Norge meldte til Nato at de var villige til å stille tolv F-16 og tre C-130 transportfly, men fikk etter hvert beskjed om at det ikke var behov for de norske flyene, avslutter Slåtten.

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

skvadronen tilbake i Italia slutten av januar 1999. Tiden fram til 24. mars ble brukt til øvingsopdrag. 25. mars 1999 deltok norske jagerfly i den første skarpe luftoperasjonen etter andre verdenskrig. I løpet av tiden operasjonen varte deltok norske jagerfly i luftpatruljering, eskorte og jagersveip over Kosovo, og fløy over 2000 timer. Skvadronen var tilbake i Norge i august 1999. Da hadde KFOR blitt satt inn i Kosovo.

1999–2020 Kosovo Force (KFOR)

Kosovo

Norsk personell: 6200

Type: Nato

Den flernasjonale styrken som ble satt inn, var Nato-ledet. Denne bestod av flere Nato-land, samt flere land utenfor Nato blant annet Sverige og Russland. Forløpet til landoperasjonen startet i juni 1999. Natos luftoperasjon Operation Allied Force var fra mars med på å fremtvinge en avtale som åpnet for å sette inn en stabiliseringsstyrke på bakken. Innledningen til KFOR var Operation Joint Guardian 12. juni 1999. Høsten 1999 hadde man samlet en styrke på 50 000 soldater, med ca. 42 500 i Kosovo, resten i nabolandene. Styrken bestod av fem flernasjonale brigader, hver med ansvar for sin sektor. De fem største troppebidragsyterne, USA, Storbritannia, Tyskland, Frankrike og Italia, ledet hver sin sektor. I januar 2011 hadde styrken blitt redusert til ca. 6200, og i 2017 er tallet 4600 soldater.

Norges bidrag

Norge stilte sterkt i Kosovo fra 1999 til 2004. Da ble bidraget trappet ned samtidig med opptrappingen av innsatsen i Afghanistan (OEF og ISAF). Spesialsoldater fra Hærens jegerkommando var blant de aller første som ble satt inn, blant annet for å sikre flyplassen ved hovedstaden Pristina, for å klargjøre innsetting av hovedstyrken. Deretter ble et Nasjonalt støtteelement satt inn, og fra september stilte Norge med en mekanisert infanteribataljon (Telemark bataljon) med over 900 soldater. Dette var det første internasjonale oppdraget til en samlet Telemark bataljon. Med hovedkvarter utenfor Pristina hadde de norske styrkene ansvar for sikkerheten i tre kommuner. Den norske bataljonen var del av den britiskledede brigaden.

Kontingentsjefen hadde sitt hovedkvarter utenfor Skopje i Nord-Makedonia, der også en norsk forsyningsavdeling holdt til.

I perioden april-oktober 2001 var nordmannen generaløyntnant Thorstein Skiaker KFORs styrkesjef. Norge stilte i denne perioden med en rekke spesialiserte støttefunksjoner til hovedkvarteret. Fra infanteribataljonen ble det skilt ut og stilt en reservestyrke på ca. 200 soldater. Dette var Task Force Viking som fungerte som et instrument for sjefen i KFOR. Samlet norsk styrkebidrag i denne perioden lå på ca. 1400 soldater. Luftforsvaret bidro med helikopterstyrker i KFOR i 2001, og fra 2004 til 2005. Norske soldater var sentrale i harde kamper utenfor den serbiskdominerte byen Caglavica, syd for Pristina, i mars 2004. I kamper mot en kosovoalbansk folkemengde på ca. 10 000, ble et titalls nordmenn såret i nærkamp, eller av gjenstander som ble kastet mot dem. Etter at Norge trakk sine siste avdelinger ut i 2005, stilte Forsvaret med stabspersonell til KFORs disposisjon. I 2020 avsluttet Forsvaret sitt engasjement i operasjonene etter 21 år. To soldater omkom mens de tjenestegjorde i KFOR.

1999 Albanian Force (AFOR)

Albania

Norsk personell: 20

Type: Nato

Nato etablerte AFOR 10. april 1999 for å støtte albanske myndigheter og FNs høykommissær for flyktninger i håndteringen av situasjonen. Operasjonen ble kalt Allied Harbour. Innledningsvis var operasjonens hovedkvarter i Albanias forsvarsdepartement. Den ble senere etablert i Durres rett vest for hovedstaden Tirana.

16 Nato-land bidro til operasjonen. Første mål var å tilrettelegge for mottaket av flyktninger, deretter å arbeide for at de skulle kunne returnere til hjemmene sine i Kosovo. Oppdraget ble løst ved å etablere og støtte 21 flyktingleire, fordele 31 000 tonn humanitærhjelp og hjelpe 180 000 tilbake til Kosovo. Nato etablerte også et feltsykehus som bidro til støtte til både Nato-personell og flyktninger. Operasjonen ble avsluttet i september 1999. 🇳🇴

Norske kampfly på Balkan

Det er 25 år siden Nato startet luftkampanjen Operasjon Allied Force for å stanse Milosevic-regimets overgrep mot befolkningen i Kosovo. Norge medvirket med jagerfly under Finn Kristian Hannestads ledelse. Dette var første gang siden 2.verdenskrig at Norge deltok med kampfly i en internasjonal konflikt.

Å TEKST: SIRI ELISE DYBDAL
ret er 1999. Det har i ett år vært kamphandlinger i Kosovo mellom kosovoalbansk gerilja og den serbiske presidenten Slobodan Milosevics militære, politi- og paramilitære styrker. Spenningen hadde økt i Kosovo på slutten av 90-tallet, og det brøt ut voldelig konflikt mellom den serbiske minoriteten og det kosovoalbanske flertallet i landet. Etter at

Kosovo mistet sitt selvstyre, vokste motstanden mot serberne. Den kosovoalbanske geriljaen kjempet for selvstendighet, og serbiske styrker ble beskyldt for etnisk rensing. Som et resultat av konflikten ble mer enn 300 000 mennesker tvunget på flukt fra Kosovo.

Ulike våpenhvileavtaler ble startet og brutt, og forhandlinger blokkert. Ettersom alle diplomatiske muligheter hadde mislyktes, besluttet Nato å starte en luftkampanje for å stoppe den humanitære katastrofen som utviklet seg i Kosovo. Den fikk navnet Operasjon Allied Force.

Operasjonen begynte 24. mars 1999 og varte totalt i 78 dager til den ble suspendert 10. juni samme år.

Dette var imidlertid den første skarpe luftoperasjonen etter andre verdenskrig der

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

Et F-16-fly klargjøres ved Grazzanise Air Base i Italia.

norske jagerfly deltok. Norge var med i en støttefunksjon og deltok ikke i selve bombingene, men i løpet av tiden operasjonen varte, deltok norske F-16 fly i luftpatruljering, eskorte og jagersveip over Kosovo og fløy over 2000 timer.

Skvadronen var tilbake i Norge i august 1999. Da hadde KFOR (Kosovo Force) blitt satt inn i Kosovo.

VAR NYTT FOR NORGE

Finn Kristian Hannestad var sjef for den norske kampflyavdelingen,

En norsk soldat i samtale med serbere på en sosial-patrolje i Kosovo.

Norges bidrag

Norge bidro med 12 offiserer til AFOR. Blant dem tjenestegjorde en offiser som pressetalsmann for Nato i hovedstaden Tirana.

2001 Operation Essential Harvest

Nord-Makedonia

Norsk personell: 20

Type: Nato

Operation Essential Harvest ble innledet 22. august 2001 og hadde i oppgave å samle inn våpen og ammunisjon fra opprørere, som måtte levere dette fra seg frivillig, og sørge for at disse ble ødelagt.

Operasjonen ble avsluttet 26. september samme år. Etter ønske fra nord-makedonske myndigheter fortsatte Nato nærværet i landet med Operation Amber Fox.

Norges bidrag

Norge bidro til operasjonen med eksperter på eksplosiver tilknyttet et lag bestående av soldater fra Ungarn og Portugal samt stabsoffiserer.

2001–2002 Operation Amber Fox

Nord-Makedonia

Norsk personell: <10

Type: Nato

Operation Amber Fox ble besluttet opprettet etter en forespørsel fra Nord-Makedonias president, og startet 27. september 2001. Opprinnelig var operasjonen ment å vare i tre måneder, men ble senere utvidet til 15. desember 2002.

Opgavene var å bidra til sikkerhet for observatører tilhørende EU og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE). Disse organisasjonene overvåket fredsavtalen signert i august 2001. Nato stilte med 700 soldater til operasjonen, hvorav 300 ble overført fra Operation Essential Harvest.

Da operasjonen ble avsluttet i desember 2002 ble det opprettet en arvtaker, Operation Allied Harmony, med et redusert antall soldater.

Norges bidrag

Norge bidro med et mindre antall stabsoffiserer til operasjonen.

2002–2003 Operation Allied Harmony

Nord-Makedonia

Norsk personell: <10

Type: Nato

Operation Allied Harmony ble opprettet 16. desember 2002 og tok over etter Operation Amber Fox som ble avsluttet dagen i forveien. Ettersom sikkerhets-situasjonen i Nord-Makedonia hadde blitt forbedret siden Nato gikk inn i 2001 ble styrken redusert fra 700 til 450 soldater.

Operasjonen ble avsluttet 31. mars 2003, og oppgavene overlatt til EU under navnet EUFOR FYROM.

Opgavene var å overvåke og holde kontakt med partene, for eksempel myndigheter, lokalledere og internasjonale organisasjoner, i de tidligere konfliktområdene. Natos tilstedeværelse skulle også motvirke at volden blomstret opp på ny. Nato bidro dessuten med

Finn Kristian
Hannestad.
Foto: Siri Dybdal

☞ som ble deployert til Grazzanise, Italia i 1999. Skvadronen var en såkalt hurtig reaksjonsstyrke bestående av F-16 jagerfly som allerede hadde vært på beredskap i Grazzanise i Italia senhøsten 1998. Hannestad minnes opptakten til operasjonen som en tid der mye var nytt for de norske styrkene. Han sier det hele startet med murens fall, og med et Nato som skulle finne sin nye rolle.

- Etter hvert innser vi at vi må gripe denne fredsdividenden. Trusselen er borte eller reduseres, og vi må bli mer fleksible for å kunne brukes innenfor alliansestrukturen der det er nødvendig, sier Hannestad, og påpeker at Nato er svært viktig for Norge.
- Fra luftforsvarets side ble jeg involvert i en jagerflyavdeling, som måtte kunne flytte seg raskt dit Nato ønsket det. Dette var nytt terreng for oss. Vi måtte kunne ta med oss logistikk, kjøretøy, hus og mye støtte for å kunne operere fra en flyplass som kanskje ikke hadde noe som helst, forteller Hannestad.

Planleggingen for å kunne gjennomføre

dette startet i 1994.

- I motsetning til dagens øvelsesstruktur, ble det på midten av 90-tallet gjennomført store stasjonsøvelser, og Nato-evalueringer av luftforsvarsstyrker. Øvelser og evalueringer, var gode forberedelser for å kunne deployere til utlandet. Denne hurtige reaksjonsstyrken, Immediate Reaction Force - F16 - besto av litt over 200 personer, så det var en relativt stor avdeling. Vi fikk forhåndsutpekt en base i Nato - sørøst i Tyrkia - for å forberede oss spesielt, forteller han.

DETERMINED FALCON

Tiden gikk, og sommeren 1998 var opptakten til en sikkerhetspolitisk uro mellom Kosovo og Serbia. I denne sammenhengen organiserte Nato øvelsen kalt «Determined Falcon» for å virke avskrekkende. Hannestad forteller at Norge var med på denne øvelsen.

- Jeg var selv med til Italia, og operasjon Determined Falcon besto av jagerfly, radarfly og tankfly, og utgjorde et langt tog av fly over Makedonia og Albania, for å vise alvoret i Natos intensjoner. Dette var en slags første

indikasjon på at både Nato og Norge var villige til å bruke jagerfly aktivt i sikkerhetspolitiske situasjoner, forklarer han.

– Senere på høsten i 1998 fikk jeg i oppdrag å dra til Italia for å se på mulige flybaser dersom det ble aktuelt å delta i operasjoner over Balkan. Mens vi var på en base nord for Napoli, fikk vi beskjed om at regjeringen hadde bestemt at vi skulle bidra med F16-støtte i operasjonen Allied Force, sier Hannestad.

DEPLOYERING TIL ITALIA

Etter få uker begynte de første mannskapene å ankomme Italia, etterfulgt av utstyr som ble sendt på trailere, og til slutt fly og personell.

17. oktober var hele det norske detasjementet, bestående av 210 soldater og offiserer, på plass i Italia. Der ble de og øvde på de oppgavene de ville få i tilfelle Nato bestemte seg for å angripe.

–Vi ble værende i Italia i noen uker, hvor det ble gjort masse forberedelser. Vi måtte inngå avtaler for overnatting og leie av biler, og i tillegg få nordmenn inn i hovedkvarterene til luftoperasjons-senteret i Vicenza, som var Natos luftoperasjonssenter utenfor Verona. Så bemannet vi opp og begynte flytrenoing sammen med andre Nato-styrker, over Adriaterhavet og vestkysten av Italia.

Innledningsvis ble det flydd navigasjonsturer for å bli kjent med området, så trente de på luftkamper og roller som eskorte og jagersveip, ofte sammen med andre nasjoner i store formasjoner.

– Det var en stor begivenhet å komme dit. Vi øvde og øvde, men mot november, og utover desember, begynte det militære presset å avta, og hele styrken ble trukket hjem, forteller veteranen.

De lot imidlertid alt utstyret stå

Balkanoperasjoner med norsk deltagelse 1992 - 2020

militærrådgivere som bistod det makedonske forsvaret og myndigheter innenfor sikkerhet, grensekontroll og opplæring.

Norges bidrag

Norge bidro med et mindre antall stabsoffiserer til operasjonen.

2003

European Force/Former Yugoslav Republic of Macedonia (EUFOR/FYROM)

Nord-Makedonia

Norsk personell: 12

Type: EU

EUFOR i Nord-Makedonia ble opprettet 31. mars 2003. Oppdraget fikk navnet Operation Concordia, en militær operasjon i regi av EU som fortsatte arbeidet med å sikre fred og stabilitet i Nord-Makedonia. EU arbeidet spesielt med å sikre framgang innenfor områder som utviklingen av en rettsstat, institusjonsbygging samt politi og justis.

Operasjonen samlet et bidrag på 350 soldater fra 27 land i og utenfor EU, og ble ledet fra et hovedkvarter i Skopje og et i Brussel. Soldatene jobbet i 30 lag og utførte oppgaver som patruljering, overvåkning og fungerte som bindeledd til makedonske styrker. Operasjonen ble avsluttet 15. desember 2003.

Norges bidrag

Norge bidro med 12 stabsoffiserer og soldater til EUFOR.

2004–2020

Nato Headquarters Sarajevo

Bosnia-Hercegovina

Norsk personell: 50

Type: Nato

Om denne operasjonen

Natos hovedkvarter i Sarajevo er arvtakeren etter SFOR og ble opprettet i 2004. Bidraget er betydelig mindre og har en annen rolle enn tidligere. Hovedoppgavene er bistå Bosnia-Hercegovina i gjennomføringen av reformer av forsvaret, og å jobbe for integrasjon i europeiske og internasjonale institusjoner. Målet er at Bosnia-Hercegovina skal ha et forsvar på tvers av etniske skillelinjer som kan ivareta landets sikkerhet.

Hovedkvarteret støtter også Det internasjonale krigsforbrytertribunalet for det tidligere Jugoslavia i deres arbeid med å spore opp krigsforbrytere. Dessuten støttes også EU-operasjonen Althea.

Norges bidrag

Norge bidro siden desember 2004 med i overkant av 30 stabsoffiserer til hovedkvarteret. På 2010-tallet rullerte norske offiserer på å fylle stillingen som nestkommanderende i den militære delen av hovedkvarteret, og som sjef for Nato sitt rådgiversteam. Forsvaret avsluttet sitt engasjement i hovedkvarteret høsten 2020.

2005–2008 Operation Althea

Bosnia-Hercegovina

Norsk personell: 100

Type: EU

Operation EU Force Althea ble 2. desember 2004 arvtakeren til SFOR. Operasjonen ble gitt mandat gjennom FNs sikkerhetsråd resolusjon 1575 (2004). Operasjonens hovedoppgaver var, og er fremdeles, å støtte og trene den bosniske hæren, å opprettholde Bosnia-Hercegovinas stabilitet og sikkerhet samt støtte EUs arbeid i landet. Til forskjell fra de foregående operasjonene fikk Althea mandat til å støtte bekjempelsen av organisert kriminalitet. Althea bestod opprinnelig av 7000 soldater, men antallet har gjentatte ganger blitt endret i lys av en forbedret sikkerhetssituasjon. I dag er antallet omtrent 600 fra et titalls EU-land og partnernasjoner. Hovedkvarteret befinner seg i Camp Butmir i Sarajevo.

Norges bidrag

Norge bidro med stabsoffiserer og liaisonoffiserer samt støttepersonell til Althea i perioden 2005–2008.

Norske og danske F-16 fly ved Grazzanise air base i Italia under krisen i Kosovo høsten 1998

📦 igjen, pakket i containerne, og inngikk beredskapsavtaler med flybasen og hotellet i tilfelle de måtte deployeres raskt tilbake til Italia hvis situasjonen i Kosovo skulle forverre seg.

PRAKTISKE FORBEREDELSE HJEMME

Vel hjemme, ble personellet forberedt på at de måtte kunne innfinne seg raskt på Ørland hovedflystasjon.

- I julen 1998 og inn i januar 1999 var vi opp-tatt med å sette 200 mann på beredskap. Det var ikke enkelt, noen var på Ørland mens andre var i Bodø eller andre steder i landet. For å få fatt i folk på kort varsel, gikk de til anskaffelse av personsøkere til alle, minnes Hannestad.
- De som ikke bodde i nærheten fikk en åpen flybillett til Værnes; hvis vi ble pepet, visste vi hvor og når vi skulle møte opp. Dette virket bra under testingen og gjorde at vi kunne settes på 96 timers beredskap.

Mot slutten av 1998 begynte fredstilstanden å slå sprekker. 15. januar 1999 gikk serbiske styrker til aksjon mot tettstedet Racak i Kosovo etter at fire serbiske politimenn var skutt og drept i et bakholdsangrep. De sa de skulle slå ned på «kosovoalbanske terrorister». Dagen etter ble 45 mennesker funnet drept i og utenfor Racak, som alle senere viste seg å være sivile, og flere henrettet på kloss hold. Nato reagerte raskt, og fem dager senere deployerte flere land sine styrker tilbake til Sør-Europa.

– 20. januar pep personsøkerne rundt i Norge, og vi fikk beskjed om å forberede oss på å dra.

På under 48 timer hadde rundt 200 mann og seks jagerfly ankommet Italia, klare til innsats, ifølge Hannestad.

Etter ankomst gikk dagene med på mer trening og forberedelser.

– 24. mars startet Nato sine første luft-angrep mot Serbia. Vår rolle var eskorte og

– En utrolig reise

Finn Kristian Hannestad er en norsk luftforsvarsoffiser med generalmajors grad, som fra 2018 til 2021 var Forsvarets veteransinspektør og sjef for Forsvarets veteranstjeneste (FVT).

Hannestad har variert militær karriere, både nasjonalt og internasjonalt, med så vel operativ erfaring som stabstjeneste. Under Natos militære aksjon mot mål i Serbia og Kosovo, Operation Allied Force (OAF), under krisen i Kosovo i 1999, var Hannestad sjef for den norske kampflyavdelingen med F-16, som ble deployert til Grazzanise, Italia.

Han har også vært Generalinspektør for Luftforsvaret (GIL) i 2010.

Hannestad var Luftforsvarets øverste sjef til april 2014, og etter det tjenestegjorde han som forsvarsattaché ved Norges ambassade i Washington, USA til 2018.

Hannestad gikk av med pensjon fra Forsvaret 1. april 2021.

LANG FARTSTID

Hannestad kan se tilbake på en lang og variert militær karriere både nasjonalt og internasjonalt.

– Personlig og profesjonelt har det vært en ære å være med på å bygge opp det som har blitt et profesjonelt luftforsvar. Fra å være en del av skvadronsmiljøet til å bli sjef i Luftforsvaret – det har vært en utrolig reise. Og spesielt med min siste stilling som forsvarsattaché i Washington. Jeg var veldig stolt over å representere Forsvaret der.

– Jeg er også stolt av det vi har oppnådd og kameratskapet vi har hatt i Forsvaret. Det har vært viktig og gitt meg en god følelse, sier Hannestad. Han sier at tilpasningen til det sivile har vært uproblematisk for han

– Selv i min nåværende jobb som konsulent i Holte Consulting, der vi jobber med store bygg og grunn

patruljering i luften for å sikre Natos fly. Vi hadde ikke bakke-til-luft-våpen eller bomber, sier Hannestad og legger til at dette var noe de tok lærdom av.

– Få år senere deltok vi i operasjoner i Afghanistan med bomber. Allied Force-operasjonen varte fra 24. mars til juni, da ble hele styrken trukket tilbake til Norge.

STÅ-PÅ-VILJE

Hannestad sier at det som slår han når han tenker tilbake er først og fremst den fantastiske innsatsen, stå på-viljen og motivasjonen da den nye avdelingen skulle bygges opp.

– Vi trengte mye mer enn bare teknikere, flygere eller kokker til en slik operasjon; vi trengte mennesker med kunnskap og ➤

Finn Kristian Hannestad.

Foto: Siri Dybdal

energi for offentlige bygg, har jeg ikke hatt problemer med å tilpasse meg. Jeg møter mange fantastiske mennesker også utenfor Forsvaret. Og jeg har kunnet bruke de samme ferdighetene og erfaringene fra analytisk tenkning, strategisk tilnærming til problemløsning, risikoanalyser og operasjons-planlegging.

– Ledererfaringen min har også vært verdifull i det sivile. Jeg har fått lov til å bidra til lederutvikling gjennom kurs og en-til-en-relasjoner. Jeg er imponert over mange unge ledere og ser at min erfaring kan bidra til deres utvikling, avslutter han.

Norsk F-16
parkert i
Grazzanise
i Italia.

egenskaper til å trekke dette sammen, og som kunne løse problemer. Det vi så var at personer som du hadde forventet å være teknikere, tok på seg roller som snekkere, meglere eller tolker. Personalet samlet seg for å få det til å fungere, erindrer han. Veteranen påpeker også at han så en stor viktighet i å oppnå en felles avdelingsfølelse for at troppen skulle fungere optimalt. Hotellet ble derfor en viktig sosial sone.

- Mennesker som knapt hadde sett hverandre før tilbrakte kvelder og helger sammen på et hotell, og vi utnyttet denne tiden til felles aktiviteter. Sosiale arrangementer som konserter og gudstjenester, samt å se på norsk TV var viktige. Det ga gode anledninger til å informere om hva som skjedde. TV var hovedkanalen for tilgjengelig informasjon og var derfor viktig, sier den tidligere sjefen for Luftforsvaret.
- Sosiale soner var som sagt vesentlig for oss, men pårørende ble også påvirket av TV og det store mediepresset. Kommentarer og intervjuer fra NRK Trøndelag ble spesielt lagt merke til. Det var interessant for oss å høre hvordan situasjonen ble formidlet hjemme. Vi begynte da å bruke mediene aktivt for å informere, spesielt radioen var en effektiv kanal. Dette var nytt for meg, sier Hannestad.
- Alvorlige hendelser, som feilbombingen av den kinesiske ambassaden i Beograd og fakkeltøget i Oslo, påvirket oss ikke bare

positivt. De som var der, ble påvirket av opinionen i Norge. Å oppleve spenningen i en militæroperasjon og følelsen av å gjøre det rette, men samtidig høre andre uttale seg negativt var utfordrende for motivasjonen, men det var ikke et problem, understreker han.

Ifølge Hannestad gikk det profesjonelle flyvingsaspektet etter boken, men noen oppdrag ble lengre enn forventet.

- Vi hadde trent for luft-tanking. Det var ikke uvanlig at en luftpatrolje skulle overtas av en annen nasjon, men noen ganger kom de ikke, så vi måtte fortsette alene. Noen ganger fløy vi opp mot seks til åtte timer, noe som var uvanlig lenge, før vi vendte tilbake. Vi var forberedt på det, men det var spesielt når det skjedde, minnes han.

- Vi hadde norske soldater som så Tomahawk-raketter bli skutt opp fra havet, så vi følte at det var et spesielt oppdrag. Vi visste ikke hvilken motstand vi ville møte, og ansvaret og usikkerheten var tydelig. Vi visste at de som flyr er 100 prosent profesjonelle og vet hva de skal gjøre, men vi ønsket at alt skulle gå bra og ville være godt forberedt. Hvis det gikk galt, hadde vi et system for søk og redning som vi håpet aldri måtte brukes.

Han sier at det i et historisk perspektiv var viktig å delta i operasjonen i 1998 og 1999.

- Erfaringen og kompetansen vi fikk inn i Luftforsvaret la grunnlaget for endringer, som å trene mer på offensive oppdrag. F-16 gjennomgikk også oppdateringer med kraftigere våpensystemer, som dannet grunnlaget for å kunne delta i offensive operasjoner.

- Deltakelsen i Libya i 2011, mens jeg var sjef i Luftforsvaret, var mer komplisert. Men dette var en viktig start, og vi var sikre på at det vi gjorde med F-16 ville ha lang-siktige effekter.

- Det å se tilbake på anskaffelsen av F-16 på 1980-tallet og delta på øvelse Red Flag, våpeninstruktørprogrammer som FWIT og TLP bidro til å profesjonalisere Luftforsvaret. Libya-operasjonen markerte en topp i vår evne til å operere med F-16, både på flygersiden, støtteapparatet og våpensystemene, avslutter han.

1999-2020: Det store vendepunktet?

Mange ser nok på året 1999 som et vendepunkt med tanke på hvordan Norge stilte seg til deltagelse i internasjonale operasjoner. – Det er på sett og vis riktig at 1999 er et merkeår, men man skal samtidig være oppmerksom på at en del viktige linjeskift først kom flere år etter, sier Martin Lau Slåtten.

– Det kanskje viktigste Forsvaret erfarte i forbindelse med kosovokrigen var at det skjedde et skifte i Natos interne byrdefordelingsdebatt, hvor fokus endret seg fra «input» til «output». Kort fortalt var det man kunne stille av mannskaper og utstyr til internasjonale koalisjonsoperasjoner i ferd med å bli vel så viktig som hvor mye penger man brukte på nasjonalt forsvar. I Forsvarsdepartementet ble det formulert en politisk linje om at Norge skulle «delta signifikant og synlig» i Kosovo, sier Slåtten.

Fra september 1999 stilte Norge med en mekanisert infanteribataljon med over 900 soldater. Dette var det første internasjonale oppdraget til en samlet Telemark bataljon.

Forsvaret var imidlertid ikke rigget for å sende hardføre, samtrente kampavdelinger år etter år til Kosovo. – Oppsetningen av Telemark bataljon sommeren og høsten 1999 hadde kostet blod, svette og tårer, og avdelingen ankom Kosovo nesten fire måneder forsinket. Etter noe prøving og feiling klarte imidlertid Hæren tidlig på 2000-tallet å stable på bena en ny modell for rekruttering og utdanning til internasjonale operasjoner. Denne «gjennomgående modellen» sikret at brorparten av de fremtidige KFOR-soldatene ble vervet ved innrykket på rekruttskolen, og deretter plassert med avdelingen som de ett år senere

Soldat fra Telemark Bataljon holder vakt utenfor leiren i Kosovo.

skulle sendes til Kosovo sammen med. Tanken var at dette skulle sikre mer korpsånd og samtrente avdelinger, sier Slåtten.

MOT SLUTTEN

Norge stilte sterkt i Kosovo fra 1999 til 2004. Norske soldater var blant annet sentrale i harde kamper utenfor den serbiskdominerte byen Caglavica, sør for Pristina, i mars 2004. I kamper mot en kosovoalbansk folkemengde på 10 000 personer, ble et titalls nordmenn såret i nærkamp, eller av gjenstander som ble kastet mot dem.

Etter at Norge trakk ut sine siste avdelinger i 2005, stilte Forsvaret med stabspersonell til KFORs disposisjon. I 2020 avsluttet Forsvaret sitt engasjement i operasjonene etter 21 år. I 2020 ble også Norge bidrag til Nato-hovedkvarteret i Sarajevo avsluttet. Norge hadde da bidratt med omtrent 30 stabsoffiserer siden 2004. På 2010-tallet rullerte norske offiserer på å fylle stillingen som nestkommander-

ende i den militære delen av hovedkvarteret, og som sjef for Natos rådgiversteam.

Da nåværende veteraninspektør Morten Henriksen forlot Sarajevo og Nato-hovedkvarteret i desember 2020, var han den siste nordmann i uniform på Balkan. Nesten 30 år med norsk innsats i regionen var over.

11 nordmenn mistet livet under tjeneste på Balkan:

Vidar Grønlien (21), UNPROFOR
Bjørn Anders Hansen, UNPROFOR
John Erik Bentstuen (27), UNPROFOR
Atle Thonstad (39), UNPROFOR
Ole Ivar Svanheld (26), SFOR
Tore Kjøsnes (28), SFOR
Asle Sundet (20), SFOR
Leon K. Martinsen (22), KFOR
Jan Olav Trøan (24), KFOR
Ronny Grytemark (28), KFOR
Bjørnar Loe Karlsen (24), KFOR

«Død over Nato-okkupasjoner»

25 år er gått siden Nato intervenerte på Balkan. Thorgeir Gjerde Sundin reiste ned med Folk og Forsvar for å oppleve og lære om regionen i dag. Hvordan gikk det med Balkan og innbyggerne der?

TEKST: THORGEIR GJERDE SUNDIN FOTO: PRIVAT

Jeg så frem til å få se områdene som Norge hadde bidratt i på Balkan, et kapittel i norsk militærhistorie som har havnet i skyggen av misjonene i Afghanistan og Irak de siste tiårene. Jeg vil i første del av reisebrevet beskrive reisen, med de umiddelbare inntrykkene, før jeg i andre del

beskriver den politiske, økonomiske og strategiske situasjonen basert på foredrag, samtaler og inntrykk i løpet av turen. Det vil ikke bli referert spesifikt til kilder, da alle forelesere og gjester fikk snakke under Chatham House Rules. Det innebærer at vi står fritt til å bruke informasjonen som deles, men verken identiteten eller tilknytningen til foredragsholderen kan identifiseres.

Reisen startet tidlig en søndag 3. mars. Å gå fra minusgrader og snø i Oslo til to-sifret med plussgrader og spirende gress i Skopje, Nord-Makedonia, var en behagelig start på

reisen. I løpet av kjøreturen til sentrum av Skopje ble det klart at det var mer enn klimaet som var annerledes på Balkan. Langs veien så vi mange forlatte hus, fra halvferdige byggeprosjekter til gamle og forfalne boliger. Mengdene med søppel langs veiene, på udyrket mark og i elvene, selv langt fra større bebyggelse, var betydelig. Syn som dette ble en gjenganger langs veiene vi kjørte både i Nord-Makedonia, Bosnia og Serbia.

SKOPJE – KONTRASTENES BY

Vi oppholdt oss to dager i Skopje, med foredrag fra ulike aktører om situasjonen i landet og regionen, mens ledig tid gikk med til å se seg rundt. Byen var full av kontraster. Et moderne kasino med mange etasjer sto side ved side med en forlatt byggeplass, med bare skjelettet av en bygning. Moderne bygninger i gresk-romersk stil, men allerede tydelig preget av forfall og manglende vedlikehold. En mengde statuer er blitt reist for å pryde broer, bygninger og offentlige områder, mens løshunder streifer fritt og i flokk. Kort sagt var Skopje en by som ga inntrykk av et ønske om å forbedre seg, vokse og tiltrekke seg turister, men som jobber i motbakke. Dette ble på mange måter en god metafor for inntrykket jeg fikk av Nord-Makedonia.

Etter to dager gikk reisen videre med minibus. Vi forlot Skopje, kjørte ut av Nord-Makedonia og inn i Serbia. Landskapet endret seg gradvis fra lave fjell og kuperte områder til flattere marker og større dyrkede områder etter hvert som vi kom lenger nord i Serbia. Samtidig som landskapet ble flattere ble det også færre halvferdige eller nedslitte hus, og det virket som søppelhåndteringen var et mindre problem. Vi ankom Beograd på ettermiddagen og fikk anledning til å se litt av sentrum på kvelden. Festningen var vel verdt et besøk, og vi fikk sett hvilken storby Beograd er, med cirka halvannen million innbyggere. Oppholdet i Beograd gikk for det meste med til foredrag, slik som i Skopje, og siden hotellet lå i en nyere del i utkanten var det begrenset hva vi fikk sett av byen. En joggetur langs elvepromenaden ga meg og en annen deltaker et spesielt inntrykk, da vi løp forbi en park tilegnet serbiske ofre for kroatisk fangeleire under

andre verdenskrig. Hvilke historiske hendelser og narrativ som er viktig kommer helt an på hvem du spør på Balkan, og det er vesentlig flere meninger og narrativ enn jeg var klar over før denne studiereisen. Kvelden etter så vi et annet eksempel på dette, da vi etter en middag kom over grafitti på en vegg. Der stod det enkelt nok «Død over Nato-okkuperter» og «Kosovo Serbia». For meg som oppfatter Nato som noe utelukkende positivt var det interessant å se slik grafitti i et europeisk land, relatert til hendelser i Europa. Jeg kommer tilbake til dette i situasjonsvurderingen på slutten av reisebrevet.

HISTORISKE SARAJEVO

Oppholdet i Beograd varte også kun i to dager, og vi reiste nå videre til Sarajevo i Bosnia-Hercegovina. Grensepasseringen

Thorgeir Gjerde
Sundin.

☒ tok vesentlig mer tid, blant annet fordi passkontroll og stempeling var mer omstendelig. Landskapet ble igjen mer kupert og søppel og forfall mer fremtredende igjen langs landeveiene. Vår forståelse av regionen var så langt i reisen at Bosnia er det landet med størst utfordringer. Frem til vi kom til

Sarajevo ... Denne byen som for meg alltid vil være forbundet med «Skuddene i Sarajevo», som ble startskuddet for 1. verdenskrig, for andre vil huskes for vinter-OL i 1984, men for mange er mest forbundet med krigene på 90-tallet og den fire år lange beleiringen av byen. Denne byen overrasket meg stort, og er helt klart den byen av de vi besøkte som jeg ønsker å besøke igjen. Byen ligger i en dal og er omkranset av fjell, med en elv som renner gjennom byen. Gamlebyen er preget av arkitektur fra byens ottomanske periode, med basarer, moskeer, en mengde restauranter i områdets små gater og caravanserai. Nyere deler er påvirket av perioden under det østerisk-ungarske riket,

som utviklet byen med trikk og flere større byggverk mot slutten av 1900-tallet. Det var kort sagt mye å se og oppleve, og en kunne nesten forglemme seg i århundrer med historie. Sarajevo markerte også siste stoppested for reisen vår. Også her ble det foredrag om lokal situasjon, utvikling og utfordringer. Vi fikk også en omvisning i byen med lokal guide, besøkt Norsk folkehjelps mineryddingsprosjekt og et museum for Håpets tunnel, en tunnel laget under beleiringen for å sikre byen forsyninger.

EU-MEDLEMSKAP?

Det er i dag flere tendenser og utviklingstrekk som er felles for landene på Balkan. Et utviklingstrekk er at alle landene i regionen tilstreber å bli medlem av EU, for å kunne dra nytte av fordelene det medfører for å skape vekst i regionen. Prosessen med dette er lang, for EU har mange krav som landene må tilpasse seg før opptak. Et steg på veien for flere av landene er Nato-medlemskap. Slovenia var første land som ble tatt opp

som medlem i 2004, Kroatia ble tatt opp i 2009, Montenegro i 2017 og Nord-Makedonia i 2020. Kroatia er foreløpig det eneste av landene på Balkan som har fått medlemskap i EU (2013), fire år etter de fikk Nato-medlemskap.

En annen tendens i regionen som alle landene sliter med er «braindrain». Arbeidsledigheten i aldersgruppen 15-24 på Vest-Balkan er svært høy, særlig for Serbia, Nord-Makedonia og Bosnia-Hercegovina. Utfordringene er mange og den økonomiske veksten som trengs for å skape fremtidstro uteblir. Unge og utdannede reiser til andre land, særlig Tyskland, Sveits og Tyrkia, for å jobbe og skaffe seg en tryggere fremtid. Konsekvensen for landene på Vest-Balkan er mangel på kompetente arbeidstakere i samfunns-kritiske oppgaver og statsapparatet, som igjen gjør reformer og utvikling vanskelig. Slik skapes en negativ spiral som bekymrer både regionale styresmakter og sentrale myndigheter i EU.

RUSSISK PÅVIRKNING

Det er også flere andre aktører enn de regionale statene som påvirker regionen. Religiøse miljø er en mye mer aktiv faktor i regionen enn hva vi er vant med i Norge. Den serbisk-ortodokse kirken er en betydelig utøver av myk makt i regionen, men er i motsetning til kirken i Norge, ikke skilt fra staten. Når den serbisk-ortodokse kirken da fronter meninger i Montenegro eller krever jurisdiksjon over Kosovo er det ikke uten betydelige implikasjoner. Samtidig er det andre religiøse miljø som utøver myk makt. Flere gulfstater og Tyrkia bruker en del ressurser på vedlikehold av eldre moskeer eller byggingen av nye, for å understøtte og utvide islamske trossamfunn i regionen. Også den katolske kirken i Kroatia driver med påvirkning, med oppfordring til hvilke politiske parti som bør stemmes på i valg. Kort oppsummert er religiøse samfunn mye mer aktiv på Balkan enn i Norge. Andre nasjoner ble også trukket frem av våre forelesere. Kinas interesser er primært knyttet til havner, jernbane og veier som en del av One Belt One Road, den globale planen for en ny silkevei som skal sikre Kina tilgang til alle verdens markeder for varene sine. I enkelte områder er det betydelige ressurser in-

En annen tendens i regionen som alle landene sliter med er «braindrain». Arbeidsledigheten i aldersgruppen 15-24 på Vest-Balkan er svært høy, særlig for Serbia, Nord-Makedonia og Bosnia-Hercegovina.

volvvert, men det er stort sett begrenset til dette. Russland har et lite økonomisk avtrykk på Balkan, men har til gjengjeld betydelig projeksjon av myk makt. Russland fremstiller seg gjerne som beskytter av alle slavere i regionen, og fremmer sitt narrativ om kampen mot Vesten i regionen. Den statseide kanalen Russia Today skal re-etableres og bidra til det russiske narativet i regionen.

NASJONALISTISKE STRØMNINGER

Økt fremvekst av nasjonalisme og nasjonalistiske politiske strømninger er et annet utviklingstrekk som gir grunnlag til bekymring på Vest-Balkan. Dette er en trend i hele regionen, men det er mest uttalt er i Republika Srpska (RS), den bosnisk-serbiske delstaten i Bosnia-Hercegovina. Politisk ledelse i republikken har i mange år søkt mest mulig autonomi og åpent snakket om løsrivelse eller å bli innlemmet i Serbia. I senere tid har den nåværende lederen, Milorad Dodik, gått langt i å uttale støtte til, og sympatisere med, Russland. Senest i fjor tildelte han den russiske presidenten RS' høyeste utmerkelse. Serbia på sin side streber etter en balansegang mellom øst og vest, og tolkes av flere aktører som mindre lysten på en større konflikt igjen på Balkan. Prioriteringene er å bygge opp Serbia til en regional økonomisk stormakt, ved å spille på begge hester (Vesten og Russland), så langt det lar seg gjøre. Balansegangen mellom utenrikspolitiske hensyn ovenfor EU/Nato og Russland og innenrikspolitiske hensyn som nasjonalistiske krav knyttet til Kosovo og Republika Srpska gjør serbisk politisk klima til en komplisert affære. Kosovo er som tidligere nevnt fortsatt et brennhett

Russland fremstiller seg gjerne som beskytter av alle slaverne i regionen, og fremmer sitt narrativ om kampen mot Vesten i regionen.

☑ tema, og bekymringen blant sikkerhetspolitiske aktører og analytikere er at enten planlagt eller utilsiktet eskalering ett sted kan antenne større konfrontasjoner andre steder. Det har i de senere årene vært flere slike hendelser, og flere analytikere i regionen frykter det skal oppstå hendelser som presser frem en respons.

FLERE ETNISKE KONFLIKTER

Oppsummert har de lange linjene siden årtusenskiftet vært positive, med økt integrasjon i EU og Nato for regionen og en del samarbeid og økonomisk fremgang. De senere årene er det blitt mørkere skyer på horisonten. Serbia ser seg ikke tjent med konflikt, da de er mest opptatt av å bygge landet økonomisk. Dette krever investeringer, og en konflikt vil kunne skremme potensielle investorer. Samtidig er det mindre aktører i Kosovo eller Republika Srpska som kan mobilisere stemmer og makt via konflikt og skillelinjer. Dette er den primære bekymringen til internasjonale aktører i regionen. Lokalt fremprovoserte hendelser kan tvinge frem en respons, som kan starte en kjedereaksjon. Populisme og nasjonalisme er voksende trender på Balkan, samt at ungdom i hele regionen gir inntrykk av å bli mer konservative og mindre kompromissvillige. Et

tydelig tegn på at 2024 kan bli et år hvor mye skjer er en ugradert trusselvurdering fra amerikansk etterretning for Balkan fra i år. Der skriver de at Balkan trolig vil oppleve økt fare for lokale etniske konflikter i 2024, primært mellom serbiske nasjonalister i Kosovo og Kosovos myndigheter, eller i Bosnia-Hercegovina, som følge av Milorad Dodik sine provokasjoner og forsøk på løsrivelse av Republika Srpska. Hva som skjer vil tiden vise.

Hjemturen til Norge ble dessverre ikke helt problemfri. Vi skulle fly fra Sarajevo til Norge via Beograd. Etter sigende skal Air Serbia være Europas nest minst pålitelige flyselskap, og dette fikk vi erfare da flyet vårt ble kansellert fra Sarajevo. Først uten videre forklaring, deretter med alt fra vær til streik som årsak. Vi fikk dermed også oppleve buss-for-fly fra Sarajevo til Beograd, noe som med grensekontroll og hviletider tok nærmere 9 timer. Deretter ble det noen timer venting på flyplassen, før det ble buss til hotell for noen timers søvn, før vi omsider var tilbake på flyplassen og vi endelig kunne fly hjem til Norge.

Fakta

Thorgeir Gjerde Sundin :

Thorgeir Gjerde Sundin har aldri tjenestegjort på Balkan, men har 12 år bak seg som yrkesmilitær, primært fra Telemark Bataljon. Han har tjenestegjort i to kontingenter i Irak og jobbet et par år i Forsvarets sanitet. – Vi ville sende ned noen som kunne oppleve regionen for første gang, men som også hadde veteranperspektivet. Dette var en god anledning til å lære om Balkan i 2024 og å se regionen med nye øyne, sier generalsekretær i NVIO, Bjørn Robert Dahl.

Fiske i Altaelva

13. - 16. juni 2024

Bli med veteraner fra hele landet på fisketur og på en perfekt kombinasjon av vakker natur, god mat og gode historier.

Egenandel per person er 500 kr + reisen til Alta.

Påmelding innen 5.april via mail til: nvio.alta@gmail.com.

Ved stor pågang blir det foretatt i oddtrekning.

Har du spørsmål kan du også ringe Sigurd Pedersen tlf 990 42 240
Følg gjerne arrangementet på Facebook (NVIO Alta eller Veteraner for Altaelva).

Inkludert i egenandelen er:

- Basecamp Øvre Stengelsen
- Transport t/r flyplassen - Øvre Stengelsen
- Overnatting i lavvo
- Fiske i Altaelva
- Muligheter til å bli fraktet med båt til ulike fiskeplasser
- Muligheter for båttur oppover elva (mot kostnad)
- Muligheter for besøk på Tirpitz-museet
- Mat for alle dagene er inkludert
- NVIO Alta har noe fiskeutstyr til utlån

NVIO avd. Alta og omegn

ORGANISASJONSNYTT S.44-51

- NVIO AVD. OFOTEN MARKERTE 30 ÅR
- VM I BOWLING!
- ÅRETS LOKALFORENING ER NVIO AVD. VOSS
- LEDERSAMLING:
1000 ARRANGEMENTER OVER HELE LANDET

NVIO avd. Ofoten markerte 30 år

NVIO AVD. OFOTEN

NVIO avd. Ofoten ble stiftet 23. november 1993, under daværende navn FN-veteranenes Landsforbund avd. Ofoten.

– Både forbund og lokalforening har vært gjennom en stadig utvikling siden oppstarten, og vi er stolte av å kunne markere 30 år, sier kasserer i NVIO avd. Ofoten, Jostein Pedersen.

– Vi har hatt en jevnlig økning i medlemstallet, og har per i dag 73 medlemmer. Foreningen har et aktivt og engasjert styre, og gjennomfører mange ulike aktiviteter, så som månedlige veterantreff, markering av merkedager og andre større landsdekkende arrangementer, herunder «Tur i Jan Baalsruds fotspor» og «Battlefield Orientation Tour – Narvikfelttoget», sier Pedersen. Foreningen har et nært og godt samarbeid med Forsvaret ved HV-16, Narvik-senteret for fred, Narvik krigsmuseum, Museum Nord avd. Narvik og Narvik kommune ved kultursjef.

– I tillegg disponerer foreningen eget medlemslokale i Narvik sentrum, der vi ønsker alle veteraner velkommen til

© Foto: Per Gunnar Mork

kaffe og hyggelig veteranfelleskap hver tirsdag kveld. Vi har i også et tett samarbeid med våre nærmeste lokalforeninger i regionen, sier Pedersen.

NVIO avd. Ofoten gjennomførte markering av 30-års-jubiléet i midten av desember 2023, ved å spandere gratis middag på påmeldte medlemmer ved Bella Napoli restaurant, deretter kaffe og kaker med veteranfelleskap i vårt medlemslokale, samt billetter til førpremiere på den nye krigsfilmen «KONVOI».

VM i bowling!

Etter en pause på to år som følge av korona, er NVIO avd. Ofoten tilbake med Veteranmesterskap (VM) i bowling for våre medlemmer.

Arrangementet gikk av stabelen på Narvik Bowling torsdag 29. februar med til sammen åtte deltakere som konkurrerte individuelt om den gjeve tittelen "Bowlingmester". Foreningen spanderte et gratis måltid på deltakerne for å bygge opp tilstrekkelig energi til konkurransen.

– For tredje gang på rad gikk tittelen "Bowling-mester" til vår lokalforeningsleder Tor Arne Solvoll. Han har vel fortjent fått sitt navn på NVIO avd. Ofotens meget spesielle vandrepokal, sier kasserer Jostein Pedersen. Vandrepokalen er utstilt i NVIO avd. Ofotens lokale i Narvik sentrum.

Fra NVIO avd. Voss' stand under Landskytterstevnet 2023.

Årets lokalforening er NVIO avd. Voss

Hvert år kårer NVIO årets lokalforening. Foreningene vurderes på aktivitet, rekruttering, kameratstøtte, kommunikasjon og administrasjon. Under årets ledersamling ble årets vinner presentert.

– Årets lokalforening er NVIO avd Voss! avslørte president Ole-Asbjørn Fauske.

Lokalforeningen leverte et særdeles godt bidrag på Landsskytterstevnet 2023, hvor de fremsto som en viktig samarbeidspartner for Forsvaret, og bidro til å sette NVIO på kartet overfor vår militære og politiske ledelse, herunder direkte kommunikasjon med forsvarsministeren. Lokalforeningen har gjennom innsatsen bidratt til å heve NVIOs omdømme. Lokalforeningen har også vært en aktiv bidragsyter under årets sesong av Kompani Lauritzen, noe som forsterker den positive profileringen av

organisasjonen. Med en økning av medlemsmassen på 20 prosent er lokalforeningen landets beste innen rekruttering. De er også meget gode innen kommunikasjon og inkluderende innen regionen. Lokalforeningen er blant de beste i NVIO innen kameratstøtte. For å heve seg ytterligere anbefales lokalforeningen å bruke StyreWeb regnskap, sto det blant annet i begrunnelsen.

Lokalforeningene som kom på 2. og 3. plass ble også presentert. – I en by preget av et mangfold av organisasjoner med konkurranse om veteranpopulasjonen har lokalforeningen gjort en særdeles god innsats innen rekruttering. Dette har bidratt til å øke medlemsmassen med 12 %. De er NVIOs nest beste innen rekruttering. Lokalforeningen har en meget aktiv marsjgruppe, som tilfredsstillt målet om aktivitet for veteraner og medlemmer. Lokalforeningen har en proaktiv og engasjert

ledelse som har et tett og godt samarbeid med andre lokalforeninger i regionen. Lokalforeningen er gode til å utøve kameratstøtte og begynte å bruke styreweb regnskap i 2023. Nummer to på listen over årets lokalforening er NVIO avd Bergen og omland, sa Fauske.

Tredjeplassen gikk til NVIO avd Telemark. – Lokalforeningen er en meget veldrevet lokalforening. De følger vedtatte regler gjennom å avholde årsmøter og føre regnskap i styreweb. De har en god utøvelse av kameratstøtte, gjennomfører gode aktiviteter og er villige til å tenke nytt for å nå flere veteraner og veteranfamilien. Lokalforeningen er gode innen kommunikasjon. Lokalforeningen anbefales å gjøre en like god jobb innen rekruttering som de øvrige oppgavene de gjør så bra, avsluttet Fauske.

Invitasjon til individuell mentor- og veilederprogram

Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner (NVIO) tilbyr i samarbeid med RVTS Sør og Universitetet i Agder (UiA) et mentor- og veilederprogram for kameratstøtter og mentorer i veteranarbeid. Studiet gjennomføres over tre helgesamlinger høsten 2024 og vil etter bestått eksamen gi 7,5 studiepoeng.

Innhold:

Studiet vil gi en oversikt over ulike veilednings- og mentoringsteorier samt en innføring i hjelpesystemer og relevante lover. Forhold som trygghet, relasjon, makt, etiske utfordringer og individuelle læringsprosesser tas inn i de praktiske veiledning- og mentoringsamtalene. Veilederens tidligere erfaringer og kontekst vil særlig vektlegges som ramme for samtalene.

Hva lærer du:

Etter gjennomført studie skal du:

Ha en grunnleggende innsikt i teorier omkring mentoring og individuell veiledning.

Kunne analysere veilandens behov ut fra den konteksten han/hun befinner seg i.

Kunne organisere og gjennomføre veilednings-/mentoringsamtaler som fremmer relasjoner, trygghet og læring.

Ha en teoretisk forståelse av hvordan hjelpesystemer og lovverk legger føringer og rammer for veiledning og mentoring

Ha en etisk forståelse av de utfordringer som er relevant i mentoring og veiledning, herunder en bevissthet omkring hvordan egne erfaringer påvirker egen rolleutøvelse

Fagansvarlig:

Fagansvarlig for studiet og samlingene er Inge Bergdal som har en delt stilling mellom UiA og RVTS Sør, henholdsvis som universitetslektor og spesialpsykolog. Bergdal har erfaring fra Forsvaret både som psykolog og som lærer.

Arbeidsform og eksamen:

Studiet gjennomføres med forelesninger, øvelser, veiledning og studentbidrag.

Samlingene er lagt til følgende helger høsten 2024:

samling: 14.-15. september

samling: 19.-20. oktober

samling: 16.-17. november

Det er obligatorisk oppmøte til samlingene. I tillegg inngår arbeidskrav før hjemmeeksamen skal leveres.

Stuedsted:

Alle tre samlingene blir avholdt i RVTS Sør sine lokaler i Nydalen i Oslo.

Foto: Onar D. Aase/Forsvaret

Praktisk informasjon og opptak til UiA:

NVIO dekker studieavgift og semesteravgift for alle veteraner.

Utgifter til reise- og opphold dekkes kun for medlemmer av NVIO.

For andre som ønsker å delta på studiet (som ikke er veteraner), blir det en egenandelen på kr 5.000,- NVIO vil dekke ca 75 % av kostnadene til studiet. Reise og opphold kommer i tillegg.

Den enkelte må selv betale pensumlitteratur (gjelder alle).

Påmelding:

Påmeldingsfrist er satt til 1. juni. Det er maks 20 plasser på studiet.

NVIO prioriterer hvem som får tildelt studieplass etter at fristen er gått ut.

Navn, adresse, telefonnummer og e-postadresse sendes til anita.granli@nvio.no innen 1. juni.

Liste over studentene som er påmeldt blir oversendt UiA etter påmeldingsfristen er gått ut av NVIO.

Bestått eksamen i kurset gir 7,5 studiepoeng fra UiA. Merk at for å få opptak til UiA og tilgang til kompetansegivende eksamen og studiepoeng, må det søkes formelt om opptak til kurset. Det er også mulig å være med som deltaker på kurset om det er noen som ikke oppfyller opptakskravet (Generell studiekompetanse eller realkompetanse og minst to års arbeidserfaring). Det vil si at de kan delta på alle samlingene, men vil ikke kunne avlegge formell eksamen.

Ledersamling: 1000 arrangementer over hele landet

I mars møttes NVIOs lokalforeningsledere for å diskutere en lang rekke sentrale temaer.

– Det som skjer i lokalforeningene er det viktigste som skjer i NVIO. Det dras igang over 1000 arrangementer

rundt om i landet av våre lokalforeninger hvert år, sa president Ole-Asbjørn Fauske. Fauske snakket også om mulighetene for navnendring og økonomi. NK/STSJ HV, Morten Eggen, holdt åpningsforedrag hvor han blant annet trakk frem Operasjon Interflex. NVIOs kameratstøtteansvarlig Anita

Talåsen Granli, stilte spørsmål om ivaretagelse av Heimevernets personell. - Jeg tror det er mange erfaringer vi har gjort oss gjennom mange år med kameratsøttearbeid, som HV kunne hatt nytte av. Vi deler gjerne, sa hun. Eggen var enig i at NVIOs kompetanse er relevant. - Vi har nok et behov for å systemsette,

og jobbe med ivaretagelse ytterligere. NVIOs kompetanse på kameratstøtte er interessant og et samarbeid kunne vært spennende, sa han.

I løpet av de to dagene skulle deltagerne løse flere gruppeoppgaver. Temaene var blant annet rekruttering, økonomi og organisasjonsarbeid lokalt. Et av spørsmålene var «Hva fremmer organisasjonsutvikling lokalt?»

– Vi må få regionsamarbeidet oppe og gå, sånn at man kan jobbe sammen om aktiviteter – og så må vi få med familiene, var et av svarene.

Rune Meier holdt innlegg om blant annet politisk påvirkning. – Vi skal drive med politikk for å få gjennomslag for våre tanker og ideer. Hvis ikke vi gjør det, hvem skal gjør det? Det er vårt ansvar at noen gidder å snakke om, og tenke på, veteraner, sa Meier. Under middagen ble årets lokalforening avslørt.

– Lokalforeningen leverte et særdeles godt bidrag på Landsskytterstevnet 2023, hvor de fremstod som en viktig samarbeidspartner for Forsvaret, og bidro til å sette NVIO på kartet overfor vår militære og politiske ledelse, herunder direkte kommunikasjon med FMIN. Lokalforeningen har gjennom innsatsen bidratt til å heve NVIOs omdømme. Lokalforeningen har også vært en aktiv bidragsyter under årets sesong av Kompani Lauritzen, noe som forsterker den positive

profileringen av organisasjonen. Med en økning av medlemsmassen på 20 % er lokalforeningen landets beste innen rekruttering. De er også meget gode innen kommunikasjon og inkluderende innen regionen. Lokalforeningen er blant de beste i NVIO innen kameratstøtte. For å heve seg ytterligere anbefales lokalforeningen å bruke StyreWeb regnskap. Årets lokalforening er NVIO avd Voss, sa president Ole-Asbjørn Fauske.

Horten ble kåret til årets veterankommune.

I tillegg ble hederstegn i bronse over-

rakt til Torberg Schnitler fra NVIO avd. Trøndelag og Bjørn Flogstad fra NVIO avd. Telemark. Knut Erik Jørgensen mottok presidentens coin og diplom, blant annet for sitt personlige engasjement. Presidents coin og diplom ble også gitt til Jarl-Oluf Osland.

– Jeg vil takke dere for engasjementet og motivasjonen dere har vist. Vi har både jobbet godt sammen og hatt det hyggelig. Det er mange gode initiativ i NVIOs lokalforeninger, det skal vi fortsette å ha og jobbe enda mer for gode samarbeid regionsvis, avsluttet Fauske i sin avslutningstale.

FORBUNDSSTYRET 2021-2023

President
Ole Asbjørn Fauske
Tlf: 916 18 464
ofauske@yahoo.no

Visepresident
Trude Marie Nilsen
Tlf: 905 68 240
trudemarie.nilsen@redcross.no

Styremedlemmer:
Sven-Kristian Løvteit
Tlf.: 990 94 408
lovteit68@yahoo.no

Philip Lautin Jackson
Tlf: 400 53 884
philiplautin@gmail.com

Jon Kenneth Hytten
Tlf.: 901 54 855
jo-hytte@online.no

Rune Greve
Tlf.: 404 19 396
runegreve@live.no

Rune Meier
Tlf: 934 80
rune.meier@gmail.com

Vararepresentanter:
Even Moen
Tlf: 908 89 891

Øivind Moldestad
Tlf: 901 53 092

Roy Johnsen
Tlf.: 911 56 226

Jan Kai Torvanger
Tlf: 917 03 466

Linéa Emma Meese
Höglund Tlf: 414 50 512

Husk
Kameratstøtte-
telefonen:
800 48 500

Les Veteran digitalt

NVIO har samlet noen av de mest interessante artiklene fra Veteran på Veteranmagasinet.no.

Her kan du også lese hele bladet digitalt, med spennende ekstramateriale som flere bilder, videoer og lydfiler – tilpasset mobil, nettbrett eller desktop.

VETERAN Digitalt Teknisk informasjon NVIO -

Speiderjenta som ble forsvarstopp
Ingrid Margrethe Gjerde har hatt ledersstillinger «overalt» i Forsvaret. Nå er hun ryttmest sjeff for Forsvarstaben og nestkommanderende for Forsvarssjefen. Egentlig skulle den friluftsglade speiderjenta bli lege, men samholdet og mulighetene hun opplevde i Forsvaret sendte henne ut på en annen vei.
30. februar 2024

Aktuelt
Sitter i shelter daglig
De siste månedene har vært preget av en eskalerende konflikt mellom Israel og Hamas. 60 nordmenn tje...

Aktuelt
FN-erstatning: -Veien har vært lang
Arvid Lihaug og Bjørn Dølvøy har lenge engasjert seg i skadde veteraner. De siste fem årene har mye a...

Dokumentar
Mot alle odds – en historie fra Libanon
I 1979 reddet den norske kirurgens Ove Kjell Andersen livet til en ung...

Veteran
Veteran er et dagblad og interesse magasin for alle veteraner og deres familier. Magasinet kommer ut fire ganger i året og utgis av Norges Veteranforbund for internasjonale operasjoner.
Redaktør: Hege Kolstad
Mobil 402 33 448
hege.kolstad@nvio.no

Veteran 1-03 PDF Version HTML Version (mobil)
Veteran 2-03 PDF Version HTML Version (mobil)
Veteran 3-03 PDF Version HTML Version (mobil)
Veteran 4-03 PDF Version HTML Version (mobil)

Veteran 1-03 PDF Version HTML Version (mobil)
Veteran 2-03 PDF Version HTML Version (mobil)
Veteran 3-03 PDF Version HTML Version (mobil)
Veteran 4-03 PDF Version HTML Version (mobil)

Følg oss på sosiale medier: Facebook, Instagram, Twitter, Snap og LinkedIn

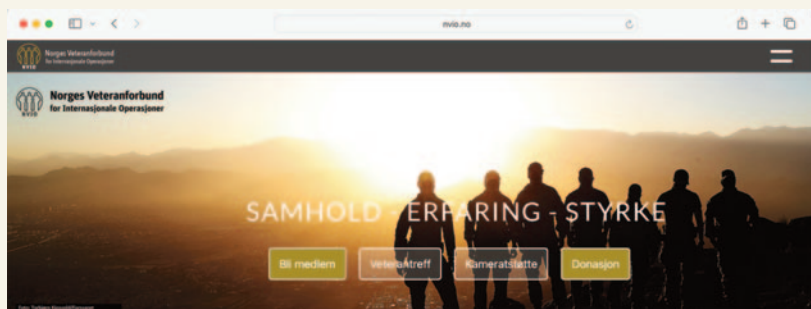
@norges_veteranforbund

nvio.no

@norskeveteraner

Forbundets høye beskytter:

Hans Majestet
Kong Harald V

Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner

Sekretariatet:

NVIO, bygning 60
P. B. 1550 Sentrum
0015 Oslo
Telefon 940 12 200
post@nvio.no

Forbundets hjemmeside:
www.nvio.no

Bankgiro 5082.07.40278
Org.nr. 971 245 433
BIC: DNB ANOKK XXX
IBAN: NO 4850820740278

Generalsekretær:

Bjørn Robert Dahl
Mobil: 990 96 913
brdahl@nvio.no

Forbundssekretær:

Per Olav Vaagland
2013
2012
2011
povaagland@nvio.no

Redaktør:

Hege Kofstad
Mobil: 412 33 448
hege.kofstad@nvio.no

Kommunikasjonsrådgiver:

Siri Jørgensen
Mobil: 934 00 624
siri@nvio.no

Controller:

Patricia B. Flakstad
Mobil: 920 86 701
patricia.flakstad@nvio.no

**Husk å melde
adresseforandring
til NVIO**

Returadresse: P.B. 1550 Sentrum, 0015 Oslo

Stiftelsen Veteranhjelp

Bilde: @instagramanders (Anders Nilsen)

VETERANER HJELPER VETERANER

Stiftelsen Veteranhjelp er opprettet for å kunne gi øyeblikkelig økonomisk hjelp til veteraner og nærmeste familie som befinner seg i en prekær økonomisk situasjon. Vi har allerede hjulpet mange, men er avhengig av bidrag for å hjelpe flere veteraner.

Støtt oss med valgfritt beløp til konto nr. 7058 31 07302

Vipps kan også benyttes: 25550

